

Savaşın Söylemi, Söylemin Savaşı: Sputnik Haber Ajansının Rusya-Ukrayna Çatışması Haberlerinin Söylemi

Abdulkadir GÖLCÜ*
Altynai NURLANOVA**

ÖZ

24 Şubat 2022’de Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Vladimir Putin’in emriyle Ukrayna’ya karşı ‘Özel Askeri Operasyon’ adı altında bir askeri hareket başlatıldı. Putin operasyonun Donbass sakinlerini korumak için tasarlandığını, amacının Ukrayna’yı silahsızlandırılmak ve ülkede faaliyet gösteren neo-nazilerden arındırılmak olduğunu açıkladı. Halen devam etmekte olan bu savaşın, medya üzerinden de yürütüldüğünü bilmekte fayda var. Medyanın savaşı nasıl ele aldığı ve aktardığı kuşkusuz her iki taraf için hayati önem taşımaktadır. Medyanın temsil ettiği fikirler ve tutumlar kamuoyunun oluşumuna etki edebilmekte ve kitle hareketlere sebep olmaktadır. Bu çalışmada Rus medyasının Rusya-Ukrayna savaşını nasıl ele aldığı ve Rusya saldırganlığını nasıl meşrulaştırdığı konusu ele alınmıştır. Bu çerçevede Rusya’nın uluslararası propaganda aracı bilinen Sputnik Haber Ajansı tarafından olaya ilişkin servis edilen haberler analiz edilmiştir. Analiz için Teun van Dijk’in tasarladığı eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada zaman aralığı 18 Şubat- 28 Mayıs olarak belirlenmiştir. Sputnik bu çatışmayı haberleştirirken Rus kamuoyunda ve uluslararası alanda savaş kararını meşrulaştırıcı söylemleri üretmiş ve dolaşıma sokmuştur. Haber metinlerindeki Ukrayna’nın ‘onlar haksız’ söylemi Rusların toplumsal bilincinde oluşan Ukrayna’ya karşı öfke ve olumsuz yargılarla ilişkilendirilmiştir. Araştırma sonucunda, Sputnik’in Ukrayna’yı düşman, haksız, acımasız, Nazizm kelimeleriyle ilişkilendirerek ayrıştırıcı, yargılayıcı söylemler üzerinden sunduğu da bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna, Savaş, Söylem, Haber Söylemi, Sputnik Haber Ajansı, Meşrulaştırma

The Discourse of War, the War of Discourse: The Discourse of the Russia-Ukraine Conflict News by Sputnik News Agency

ABSTRACT

On February 24, 2022, by order of the President of the Russian Federation Vladimir Putin, a military action was launched against Ukraine under the name of ‘Special Military Operation’. Putin explained that the operation was designed to protect the residents of Donbass, its goal is to disarm Ukraine and to rid it of neo-Nazis operating in the country. It is worth knowing that this war, which is still ongoing, is also being waged through the Media. How the media handles and conveys the war is undoubtedly vital for both sides. The ideas and attitudes represented by the media can influence the formation of public opinion and cause mass movements. In this study, the issue of how the Russian media covered the Russian-Ukrainian war and how it legitimized its own aggression is discussed. In this context, the news served about the incident by Sputnik News Agency, which is known as Russia’s international propaganda tool, has been analysed. The critical discourse analysis method designed by Teun van Dijk was used for the analysis. December February 18- May 28 was determined as the time interval in the study. While Sputnik was reporting on this conflict, it produced and circulated rhetoric legitimizing the war decision in the Russian public opinion. The Ukrainian ‘They are unjust’ rhetoric in news texts has been associated with anger and negative judgments against Ukraine that have been formed in the social consciousness of Russians. As a result of the research, it was also found that Sputnik presents Ukraine through discriminatory, judgmental discourses, linking it with the words hostile, unfair, cruel, Nazism.

Keywords: Russia, Ukraine, War, Discourse, News Discourse, Sputnik News Agency, Legitimation

1. Giriş

Dünya gündemine bomba gibi düşen Rusya&Ukrayna geriliminin hikayesi tarihsel bir köke dayanmaktadır. Bugünkü mevcut savaş, son 30 yılın politikasının bir sonucu olarak görülmelidir. Çünkü Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin 2014 senesindeki Euromaidan protestolarından sonra gelen iktidara Ukrayna’nın hükümetini tanımamaktadır. Bu durumun bir neticesi olarak Putin Rusya vatandaşlarına ve Ukrayna Silahlı Kuvvetlerinin askeri personeline, Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik işgalini ‘Özel bir askeri operasyon’ olarak adlandırmıştır. İtirazın temel amacı, kamuoyu oluşturmak ve Rus liderliği tarafından alınan kararın nedenlerini ve gerekçelerini açıklamak olmuştur. Başkanın bu yöndeki açıklamalarının olgusal doğruluğu ve ideolojik yönelimi, hem Rusya içinde hem de dünya genelinde kitlesel eleştirilere maruz kalmıştır. İşgalin gerekçelerinden biri olarak Vladimir Putin tarafından öne sürülen, Ukrayna’nın

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, kadirgolcu@yahoo.com

** Öğrenci, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, nurlanovaaltynai1998@gmail.com

Makalenin Gönderim Tarihi: 06.08.2022; Makalenin Kabul Tarihi: 16.10.2022

gerçekle örtüşmeyen Neo-Nazi soykırım devleti imajı, Rus medyası tarafından yoğun olarak kullanmıştır. BU çerçevede Putin, “özel askeri operasyonun” Ukrayna güçlerini silahsızlandırılmak ve Nazizmden arındırmak amaçlı olduğunu ısrarla dile getirmektedir. Bu çerçevede özel askeri operasyonun ne olduğunu hatırlamak gerekmektedir. Britannica Ansiklopedisi’ne göre, (www.britannica.com) ‘Özel askeri operasyon’, silahlı kuvvetler ve polis yapıları da dahil olmak üzere kolluk kuvvetlerinin bir tür özel faaliyetidir. Temel amacı, geleneksel askeri yöntemlerle ulaşılamayan askeri veya siyasi görevleri çözmektir. Özel askeri operasyonun temel özellikleri, hazırlık ve uygulamanın gizliliği, anılık ve eylem hızıdır. Genellikle yüksek derecede muharebe ve psikolojik eğitim almış küçük askeri personel grupları tarafından gerçekleştirilir. Bu tanımlaya bakıldığında Ukrayna topraklarında gerçekleşen olayların özel askeri operasyon niteliği taşımadığı, daha çok savaş eylemiyle ifade edilmesi gerektiği görülmektedir. İşgalin gerekçesi V. Putin tarafından dile getirilen, Ukrayna'nın bir neo-Nazi devleti olarak algılanmasına dayanmaktadır. Putin'in bu açıklamaları tanımlamaları, neo-Nazizm'i inceleyen bilim insanları tarafından kelimeyi yanlış anlamda kullandığı için yoğun bir şekilde eleştirilmiştir. Tarihçiler; ‘soykırım’ teriminin ve II. Dünya Savaşı hatırasının yanlış kullanıldığı yönünde ağır eleştirilerde bulunmuşlardır. BM Genel Sekreteri António Guterres, Donbass'taki olayları soykırım olarak kabul etmeyi reddetmiştir: ‘Soykırım, tanımı net ve uluslararası hukuka uygun olarak kullanılması gereken bir suçtur. Durumun böyle olduğunu düşünmüyorum’ demiştir (www.rbc.ru). Bu gelişmeler ekseninde Rusya lideri Putin’in iletişim mecraları ve stratejileri üzerinden bir algı süreci yönetme çabası açık bir şekilde görülürken, bu sürecin bir iktidar mücadelesine evrilmesini de planlamıştır.

Bugün modern devlet sistemlerinde iktidarın iletişimsel meşruiyeti büyük ölçüde nüfusun medya kurumuna olan güveninden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kamu yönetimi süreçlerinde üretilen iletişimsel içeriklerin yapıcı bir kamusal söylem üzerine inşa edilmesi gerekmektedir. Bu noktada eylemlerini halka açıklamaya çalışmayan, toplumsal ruh halini görmezden gelen yönetimlerin dezavantajlı bir duruma düşmesi kaçınılmazdır. Medya, bir başkasının iradesini etkileyebilmekte, sosyal iletişimi teşvik edebilmekte ve sivil yapıların, otoritelerin, kitle iletişim araçlarıyla etkileşimi sonucunda ideolojiyle dolu bilgi ve iletişim ilişkileri oluşturabilmektedir (Leontyeva, 2009, s.142). Bu pratikler, günümüzde bilgi alanını şekillendiren, başta elektronik olmak üzere modern medyanın, kitle bilincini etkilemenin en iyi yolu olduğunu göstermektedir. 20. yüzyılın sonunun özelliği olan bilgi alanının kamuoyu üzerindeki etkisi, dış politikada aktif olarak kullanılmaktadır. Kamuoyu oluşumu yoluyla askeri-politik hedeflere ulaşmanın mümkün olduğu da çeşitli denemelerde ortaya çıkmıştır. Özellikle son yıllarda Rusya, askeri-politik istikrarı sağlamak için bilgi teknolojilerinin olanaklarını aktif olarak kullanmaktadır. Bu nedenle Rusya’ya ait olan bu bilgi savaşı söylemleri tesadüfi olamaz, politik ve sosyal alanlarda bir silah olarak kullanılması içinse ortak, planlı bir faaliyet gerektirmektedir (Taras, 2003, s.21-22).

Rus basını Mart 2014’ten bu yana Rusya-Ukrayna toplumunu bölmek için yanlış bilgiler üretmekte, Kiev’i saldırgan, Ukrayna’yı ise AB ve NATO tarafından kontrol edilen ve Ruslara baskı uygulayan faşist bir Nazi devleti olarak sunmaktadır. Ukraynalı Crisis Media Center ve Estonya Doğu Ortaklığı Merkezi tarafından yapılan bir analize göre, Rusya haberlerinde düzenli olarak tekrarlanan birçok anlatı arasında en yaygın olanı Ukrayna’daki Naziler ve ülkede iç savaş olduğu söylemidir (www.dw.com). Bununla birlikte Rus propagandası NATO / Batı / ABD veya Ukrayna tarafından provokasyonlar hazırlandığını, Batının Rusya’yı şiddetle suçlayarak savaşa çekmek istediğini sürekli konu başlıkları haline getirmiştir. Böylece, Rusya’nın haksızlığa uğradığı, Ukrayna’ya müdahale etmesinin zorunlu olduğu söylemi yaygınlaştırılmış ve Rusya’nın dış politikası meşrulaştırılmak istenmiştir.

Haber metinlerinde üretilen söylem ve anlamlar toplumsal aktörlerle, onların bakış açılarına bağlantılıdır ve sonuç olarak onları temsil etmektedir. Bu çalışmada Ukrayna-Rusya savaşının Rus Devletine yakınlığıyla bilinen Sputnik Haber Ajansı tarafından nasıl ele aldığı araştırılacaktır. Sputnik Haber Ajansı yayın hayatına başladığı yılla birlikte, Rusya dışındaki temsilciliklerini açmaya başlamış ve hızlı bir şekilde Sputnik’in ürettiği içeriklerde Rusya devlet görüşlerini içeren söylemlere yer vermeye başlanmıştır. Bu gelişmeler ajansın faaliyette olduğu ülkelerde çeşitli rahatsızlıklara sebep olmuş ve bazı liderler bu durumdan hoşnutsuzluklarını dile getirmişlerdir. Ajansa yönelik artan tepkiler zamanla daha da çoğalmış Rusya Federasyonu tarafından desteklenmesi ajansın, Rus propagandası yapmakla, kamuoyunu etkilemekle, haberleri çarpıtmakla suçlanmasına neden olmuştur (<https://www.reuters.com/>).

Çalışma kapsamında haber metinlerinde üretilmek istenen Rusya taraftarlığını çözümleyebilmek için eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılacaktır. Eleştirel söylem analizi yöntemi haber metnin bütüncül bir şekilde ele alarak haberdeki hakim olan dili, sosyal yapıdaki iktidar ilişkisini, egemen söylemleri ortaya koymaktadır. T. van Dijk 'e göre eleştirel söylem analizinin ana ilkeleri şunlardır: Eleştirel söylem analizi sosyal sorunları ele alır; Söylem toplumu ve kültürü yaratır; Söylem, ideolojinin yaratılmasında ve işleyişinde yer alır; Söylem analizi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır; Söylem bir sosyal uygulama biçimidir (Sergeyeva, 2009, 261). Araştırmada Rus yazılı ve görsel basınında Ukrayna'nın haber metnindeki temsilleri, temsillerdeki ayırıştırıcı tanımlamalar ve söylemler analiz edilecektir.

2. Meşrulaştırıcı Söylemleri Üretmede Basının Rolü

Öncelikle insanları bilgilendirme aracı olarak konumlandırılan kitle iletişim araçları, toplumda ekonomik ve politik hedefler doğrultusunda bilinç üretmektedir. Bu süreçle ilgili Fransız sosyologu Bourdieu, «symbolic power» (sembollerin gücü) terimini ortaya atmış ve bu terimle kelimelerin anlamları yardımıyla bir gerçeklik yaratma, dünyayı inşa etme gücü oluşturulduğunu dile getirmektedir. Bu bağlamda iletişim süreciyle oluşan ve aktarılan kültürel anlamlar, mevcut toplumsal düzenin ideolojisi ve iktidar yapısı tarafından belirlenmektedir. Maddi ve ideolojik olarak iki alanda çalışmasını yürüten medya kurumu, üretim sürecinde ekonomik kar elde ederken, ideolojik rolünde toplumun iktidar kurumlarını koruma amaçlı söylemleri üretmektedir. Bu bağlamda insanlar gerçekliğin çoğunu medyanın yarattığı bir semboller, söylemler sistemi aracılığıyla öğrenmektedir (Bourdieu, 1987, s.203 – 204).

İktidarın meşruiyetini sağlamanın en etkili mekanizmalarından biri medyada üretilip dolaşıma sokulan ve toplumsal hafızada yer edinmesi için çaba gösterilen söylemlerdir. Bu söylemler eşzamanlı olarak siyasi ve ekonomik seçkinler tarafından meşrulaştırma aracı olarak kullanılmaktadır. Siyaset bilimciler bir bilgi kaynağına sahip olmanın önemini vurgulayarak: 'Önemli bilgileri kendi yönünde yaymak veya söylem üretmek iki kat güce sahip olmak demektir' demişlerdir (Pugachov, 1995). Bu bağlamda iktidar yapıları; medya kurumlarını, kendileri için olumlu bir imaj yaratmak, politikalarını açıklamak ve kendini haklı göstermek için kullanılmaktadır. Castells'e göre de modern dünya düzeninde güç, toplumun gerçekliği tanımlamak için kullandığı yeni kültürel kodları yaratabilen kişilere aittir (aktaran Bourdieu, 1987, s.203). Bir kültürel kod üreticisi olan medya, siyasi seçkinlerin vurgulamak istedikleri görüşleri öne çıkarmakta ve onlara meşruiyet kazandırmaktadır. Ayrıca bir grubun diğeri üzerinde inşa etmek için çaba sarf ettiği hegemonya faaliyetlerini ve söylemlerini meşrulaştıran kitle iletişim araçları, karşıt düşünce biçimlerini gayrimeşru olarak göstermektedir. Bütün kişileri ve kurumları kontrol altına alan hegemonik yapılar medyada farklı söylemlerin yer almamasını da denetlemektedir (Aksu, 2019, s. 493). Bu açıdan medyadaki haberler, medya kurumunun politikasına ve gazeteciye bağlı olmakla birlikte, Chaply medyada haberlerin yerleşimi, nasıl açıklanacağı ve yorumlanacağına ilişkin kararların gazetecinin değer yargılarına göre alındığını anlatmıştır. Medyadaki hemen hemen tüm haber metnlerinin yorum ve değerlendirme içerdiği görülmektedir (aktaran: Kocaman ve Gölcü, 2021, s.202-203).

Konopleva (2014, s.153) medya ve iktidar ilişkisini açıklayarak, medya yetkililerin eylemlerini ve yönetim ilkelerini meşrulaştıran imajlar ürettiğini dile getirmiştir. Bu, özellikle silahlı çatışmaları haber yaparken kullanılmaktadır. Böyle durumlarda gazetecilerin özgürlüğü kısıtlanırken, çatışmanın kapsamının niteliğini belirleyen ana faktör devletin saptadığı çıkarlar ve politikalar doğrultusunda şekillendirilmektedir. Bu nedenle böyle süreçlerde insanların askeri çatışmalar hakkında tarafsız bilgi edinmesi oldukça zordur. Bir askeri çatışmayı haber yaparken, medya kendi tutumuna göre söylemler üreterek belirlenen kahramana empati kuran ve destekleyen bir izleyiciyi yaratmaya çalışır. Bu konuyla ilgili Marinovich (2016, s.40) bir karakterin aynı çatışmada, farklı ülkelerin bilgi ortamlarında, kahraman veya anti-kahraman olarak konumlandırılabilceğini söylemiştir. Suriye örneğinde konu ele alındığında; Amerikan, Rus ve Suriye medyasında başkanlar B. Esad veya V. Putin'in imajları oldukça farklıdır. Buna ek olarak farklı medya kuruluşlarında bir çatışmaya ilişkin ülkelerin görüşleri, çatışmanın iddia edilen nedenleri ve gelişme beklentileri farklı söylemlerle sunulmaktadır. Medyada çatışma hakkındaki söylemlerin önceden belirlenmesi, vatandaşların sadakatini, mevcut sorunları anlamasını, eylemler için destek veya en azından eylemlere karşı direniş göstermemesini mümkün kılmaktadır. Rusakova, medyada oluşturulan siyasi

imajların, olayların basitleştirilmiş bir resminin önceden oluşturulan algı kalıpları aracılığıyla vatandaşlar tarafından kolayca algılandığını söylemiştir (aktaran Marinovich, 2016, s.40).

Kitle iletişim araçlarının savaş dönemlerinde kitleyi yönlendirmek, kontrol etmek için aktif biçimde kullanılmasına en iyi örnek, kuşkusuz ABD'nin Irak'ı işgal etmeden önce askeri müdahalesini meşrulaştırmak için medya desteğini kullanması olacaktır. Bu dönemde Amerikan medyası Saddam Hüseyin'in kontrolünde kitle imha silahları üretildiği söylemini insanların zihnine yerleştirmeye çalışmıştır (Aksu, 2019, s.493-494). Benzer bir durum Arap Baharı örneğinde de deneyimlenmiştir. Arap Baharı kapsamında 2011 yılının başından itibaren Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri devrimler ve çatışmalarla sarsılmış, Twitter, Facebook ve internet blogları dahil olmak üzere sosyal medyadaki popüler söylemler, eski rejimleri devirmede önemli bir rol oynamıştır (Baluyev ve Kaminchenko, 2012, s. 310). 2014 yılında Rusya'nın, Kırım'ı ilhak etmesi sürecinde de benzer dezenformasyon girişimlerinde bulunulmuştur. Kırım işgalinin Rus medyası tarafından nasıl yansıtıldığına dair yapılan bir çalışmada, Rusya'nın eylemini meşrulaştırmak için haber kapsamının daraltılması, haberlerde eksik veya bağlam dışı bilgi sunmak gibi haber pratiklerini kullandığı bulgulanmıştır (Kavoğlu, 2020, s. 97).

2.1. Rusya'nın 'Ukrayna Sorunu' Söylemi

18. yüzyılın sonundan itibaren, ilk olarak kültürel bir boyuta taşınan ve 1840'lardan sonra politikleşen bir Ukrayna ulusal hareketi (Cyril ve Methodius Kardeşliği) doğmuştur. Çarlık makamlarının baskıları sonucunda, 1870'lerden itibaren ulusal hareketin merkezi Galiçya'ya (Ukrayna'daki bölge) taşınmıştır. 19. yüzyılın sonundan bu yana, bağımsız bir Ukrayna devleti talebini öne süren Ukrayna siyasi partileri, bu yöndeki politik mücadelelerine de devam etmektedir. Rusya'da 1917 Şubat Devrimi, Ukrayna topraklarında Birleşmiş Milletler tarafından tanınan toprakları kapsayan bağımsız bir devletin yaratılması için itici güç olmuştur. Ukrayna sorunu (İng. The Ukrainian Question), bilimsel çalışmalarda Ukrayna'nın belirli bir dönemde topraklarını işgal eden ve kontrol eden ülkelerden bağımsızlık kazanması konusunu ifade eden bir terim olarak bugün de kullanılmaktadır. Özellikle Rus İmparatorluğu/Sovyetler Birliği, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Polonya-Litvanya Devleti, Polonya Cumhuriyeti, Çekoslovakya ve Romanya'dan bağımsız olarak şekillenen bir ülke olması söz konusu olmuştur. Grushevsky tarafından 1905 yılında 'Ukrayna Sorunu' adlı eser yazılmış ve ilk kez 1906'da Almanca çevirisinde 'Die Kleinrussen' başlığı altında konu ele alınmıştır. Makale, Ukrayna'nın bağımsızlık kazanma hakkının meşruiyetini, özellikle Ukrayna dili, Ukrayna tiyatrosu, Ukrayna matbaası ve Ukrayna süreli yayınlarının Çarlık Rusyası tarafından yasaklanmasının kabul edilemezliğine odaklanarak yazılmıştır (Grushewski, 1906, s. 616). Bu konuda yazılan makalelerin çoğunda Ukrayna bağımsızlığının ulusal bir boyut kazanmasının önemi, Ukraynalıların bir millet olduğu, Ukrayna'nın bağımsız olma hakkı işlenmiştir (Sonevytsky, 1964, s. 67).

Aynı zamanda Rusya'da 'Ukrayna sorunu' söylemi farklı şekillerde gelişmiştir. Bu söylemler Rus tarihçisi Arkady Minakov tarafından yayınlanan, 18-20. yüzyılın çeşitli Rus entelektüellerinin Rusça makalelerinden oluşan bir kitapta net bir şekilde gözlemlenebilir. Farklı yazarların makalelerinden oluşan 'Rus Yurtsever Düşüncesinde Ukrayna Sorunu' adlı kitapta, Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanması konusu uygunsuz ve genellikle imkansız olarak sunulmaktadır (web.archive.org). Bu konuda yayınlanan ve ilgi çeken 'Ukrayna Sorunu ve Rus Halkı' adlı çalışma V.Vernadsky tarafından 1915'te St. Petersburg'da yazılmış, ancak ilk kez yazarın ölümünden sonra yayınlanmıştır. Çalışma Ukrayna'nın bağımsızlığı konusunu alakasız olarak görmüş ve Ukrayna'nın Rusya İmparatorluğu içinde kalma süresini uzatmanın faydalarını anlatmıştır (Vernadsky, 1988, s. 150-153). SSCB'nin dağılmasından sonra, Ukrayna ulusunun ve devletinin bağımsızlığına ilişkin söylemler yeniden dillendirilmeye başlanmıştır (https://meduza.io). Özellikle 'Ukrayna sorunu' terimi, Euromaidan'ın 2014 yılında Rusya yönlü Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'i iktidardan uzaklaştırmasından sonra aktif olarak siyasal arenalarda kullanılmaya başlanmıştır.

Ukrayna ve Rusya arasındaki ilişkilerin tarihsel seyrinde her zaman sorunsuz çeşitli sorunlar varlığını korumuştur. Zaman zaman bu devletler arasında anlaşmazlıklar yaşana gelmiş, Ukrayna Cumhurbaşkanı V.Yanukoviç'in 2013 yılında AB ile Ortaklık Anlaşması imzalamaya yönelik hazırlıkları, Ukrayna ile Rusya arasındaki gerilimi yükseltmiştir. Bu olay sonucunda Rusya, Ukrayna'ya baskı yapmak amacıyla ticaret yasaklarına başlatmıştır (https://www.bbc.com/), Rusya hedefine ulaşmıştır ve 23 Kasım'da Ukrayna hükümeti AB'ye üyelik imza hazırlıklarını askıya almıştır. Bu karar, Kiev'in merkezinde protestolara yol

açmıştır ve üç ay sonra Cumhurbaşkanı V.Yanukoviç'in Rusya'ya kaçmasıyla sonlanmıştır. Ancak Yanukoviç'in kaçmasından bir gün önce 20 Şubat 2014'te Rusya Kırım'ı ilhak ettiğini ilan etmiştir. Şubat ayının sonunda, Rus özel kuvvetleri Kırım Parlamentosu binasını ele geçirmiştir ve gizlice başkanını değiştirmiştir. 16 Mart'ta Rusya, Kırım'da bir referandum düzenlemiş ve referandum sonucu Kırım Rusya Federasyonuna bağlanmıştır. 15 Nisan 2014'te Ukrayna parlamentosu, Kırım topraklarını Ukrayna'nın geçici olarak işgal edilmiş bölgesi olarak tanıyan bir yasayı kabul etmiştir (www.rosbalt.ru). Sonrasında, Donbass'ta Ukrayna hükümeti karşıtı eylemler başlamıştır. Ukrayna orada terörle mücadele operasyonu ilan etmiş ve Ukrayna ve bazı Batılı ülkeler Donbass'ta Rus birliklerinin Ukrayna ordusuna karşı savaşlara katıldığını dile getirmiştir. Ancak Rusya, yalnızca 'gönüllülerin' savaştığı söylemini vurgulamış ve silahlı destek verdiğini kesin bir dille reddetmiştir. 27 Ocak 2015'te Ukrayna'nın Verkhovna Rada'sı, Rusya'nın Kırım ve Donbass'taki eylemlerinin Ukrayna'ya yönelik saldırganlık olarak nitelendirildiği bir kararı kabul etmiştir (www.bbc.com). Çatışmaların sonucunda, Ukrayna ile Rusya arasındaki ilişkiler önemli ölçüde bozulmuş ve taraflar bir dizi ticaret anlaşmasını askıya almış veya yaptırımlar uygulamışlardır.

31 Aralık 2015 tarihli Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile kabul edilen 'Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde 2014 yılı başında Ukrayna'da meydana gelen iktidar değişikliğinin anayasaya aykırı olduğu, ABD ve Avrupa Birliği'nin desteğiyle Ukrayna toplumunda derin bir bölünmeye ve silahlı çatışmanın ortaya çıktığı yazılmıştır. Ukrayna Devlet Başkanı V.Zelensky tarafından imzalanan, 25 Mart 2021'de yayınlanan 'Ukrayna'nın Askeri Güvenlik Stratejisi'nde, Rusya Federasyonu'nun ulusal düzeyde Ukrayna'nın askeri bir düşmanı olmaya devam ettiği, Ukrayna'ya karşı silahlı saldırı gerçekleştirdiği, Kırım Özerk Cumhuriyeti topraklarını ve Sivastopol şehrini, Donetsk ve Lugansk bölgelerindeki toprakları geçici olarak işgal ettiği yazılmıştır (www.president.gov.ua). Ukrayna hükümet güçleri ile Rus destekli silahlı gruplar arasında yaklaşık sekiz yıldır devam eden silahlı çatışma, Doğu Ukrayna'nın sivil nüfusuna birçok ölüm ve zorluk getirmiştir.

12 Temmuz 2021'de Kremlin.ru web sitesinde Putin'in Ruslar ve Ukraynalıların tek bir halk olduğunu belirttiği bir makale yayınlanmıştır. Makale, iki halkın tarihinin kısa bir özetini ve Ukrayna ile Rusya arasındaki günümüz ilişkilerinin bir analizini içermektedir. Makaleye göre, modern Ukrayna, 'tamamen ve tamamen Sovyet döneminin bir oluşumdur'. Rus devlet medyalarına bakıldığında, V. Putin'in Ukrayna devletine yönelik politikasının hedeflerini açıklarken, 'Ukrayna sorununu çözmek' söylemi bir çok yerde kullanılmaktadır (<https://theins1.press/>).

Bu gelişmeler sonrasında 2021 ilkbahar ve sonbaharında Ukrayna'nın doğusundaki çatışmalar daha da yoğunlaşmıştır. Ukrayna sınırların yakınında yaklaşık 100.000 kişilik bir Rus birliği konuşlandırılmış, bu eylem, Ukrayna'ya bir saldırı hazırlığı olarak kabul edilmiştir. Rusya kendisine yönelik Ukrayna'yı işgal etmeye hazırlanma suçlamaların defalarca uluslararası düzeyde reddetmiştir (www.kommersant.ru). Bu gelişmelere bir cevap olarak Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etme tehdidinde atıfta bulunan NATO, Doğu Avrupa'daki askeri varlığını genişleteceğini duyurmuştur. ABD, Ukrayna'ya ek askeri yardım göndermeye başlamış ve diğer NATO ülkeleri de Ukrayna'ya silah tedariki sağlayacaklarını duyurmuşlardır.

Ukrayna'nın doğusunda Rus destekli silahlı gruplar tarafından kontrol edilen Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Luhansk Halk Cumhuriyeti kendi kendilerini Cumhuriyet ilan etmişlerdir. 16 Şubat'ta Rus parlamentosu, V. Putin'e, iki bölgenin bağımsızlığını tanımalarını isteyen bir çağrıyla yollamış ve 21 Şubat'ta V. Putin, bu kararnameyi imzalamıştır. Sonrasında birkaç içinde Ukrayna sınırı yakınında yoğunlaşan Rus birliklerine DHC ve LHC topraklarında barışı koruma görevlerini başlamları emredilmiştir. 22 Şubat'ta Rus parlamentosunun üst kanadı olan Federasyon Konseyi, Rus askeri güçlerinin yurt dışında kullanılmasına izin vermiş ve Donbass'ta bulunan Ukrayna sınırı boyunca Rus askeri ile silahlı çatışmalar başlamıştır. 24 Şubat'ta Rusya Devlet Başkanı V.Putin, Ukrayna'ya karşı 'özel askeri operasyon' başladığını duyurmuş, ardından roket ve topçu saldırıları ve ordu birlikleri harekete geçmiştir. Rusya bu durumu 'özel askeri operasyon' olarak adlandırırken, uluslararası topluluklar silahlı çatışma ve Rusya tarafından planlanan bir saldırı olarak nitelendirmiştir. Human Rights Watch Örgütü kendi kendini ilan ettiği bölgelerin adı ne olursa olsun, Ukrayna'daki Rus birlikleri, Cenevre Sözleşmeleri de dahil olmak üzere uluslararası hukuk kapsamında işgal kuvvetleri olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Savaşın başlangıcından 12 Mayıs 2022'ye kadar, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği raporuna göre ülkede 7.389 sivil kayıp: 3.573 ölü ve 3.816 yaralı kaydedilmiştir (<https://www.ohchr.org/>). Her savaşta olduğu gibi bu savaşta gerekçelerini ve

sonuçlarını meşrulaştırmak için bir dizi siyasal ve toplumsal söyleme ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç çerçevesinde Rusya siyasi elitleri de ulusal ve uluslararası düzeyde yayınlar yapan çok çeşitli haber mecralarında Ukrayna'ya karşı başlatılan savaşı meşrulaştıran bir dizi söyleme ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacın giderilmesi için kullanılan haber mecralarından birisi de kuşkusuz Sputnik Haber Ajansı olmuştur. Ajans bu süreçte yayınladığı haber içeriklerinde Rusya hükümetinin kararlarını meşrulaştırma çabasıyla bir dizi haber söylemini dolaşıma sokmayı tercih etmiştir.

2.2. Rus Savaş Söyleminin Üretiminde Sputnik Haber Ajansı

Devletin ve vatandaşların eşit bir kamusal diyalog fırsatına sahip olması ve devletin de ulusal çıkarlarını bilgi alanında tam olarak savunabilmesi için bir 'devlet bilgi politikası' geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Devlet bilgi politikası, en genel tanımıyla politika aktörlerinin, devletin ve sivil toplumun çıkarları doğrultusunda söylemleri üreterek insanların bilincini, ruhunu, davranışlarını ve faaliyetlerini etkilemektedir. Günümüzde dünyanın tüm ülkelerinde benzer bir tablo gözlemlenmektedir ve Rusya da bu süreç ve politikalarından bağımsız değildir. Bu bağlamda Rusya'da siyasal elitler tarafından geliştirilmiş bir bilgi politikası izlenmekte ve uygulaması devlet medya kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (Viren ve Frolova, 2015). Uluslararası düzeyde Sputnik Haber Ajansı da bu bilgi politikasını yürütmektedir. Ajans genel olarak Rusya Federasyonun, onun yurtdışındaki devlet politikasını, kültür, spor, bilim ve kamu yaşamının olaylarını kapsamak, Rusya'nın ulusal çıkarlarının bilgi alanında korumak ve uygun bir bilgi gündemi oluşturmak, konuları belirli bir bakış açısıyla açıklamak için söylemler üretmektedir. Bunun dışında ajansın uluslararası bilgi alışverişinin genişletilmek ve iyileştirilmek gibi görevleri vardır (Korobov ve Ryabov, 2020, s.26). Sputnik Ajansı Rus-Ukrayna savaşını Rus iletişim politikasına uygun bir çerçevede ele almıştır ve Ukrayna'yı haksız bulan söylemler üretmiştir. Özellikle ajans ana sayfasında bu olaylardan dolayı 'Ukrayna'daki Durum' ve 'Donbass'taki soykırım' adlı iki ana başlık oluşturmuş ve konuya ilişkin haberlerin bu başlıklar altında servis etmiştir. Haberlerin içeriğine bakıldığında Ukrayna'yı suçlu, şiddete başvuran, ahlaksızlıkla itham eden söylemlere yer verildiği görülmüştür.

Sputnik Haber Ajansı'nın yayın hayatına başlangıcı esasında uluslararası bir kamu diplomasisi aracının işletilmeye başlamasını andırmaktadır. Bu çerçevede ajans 2014 yılında faaliyetlerine başlamış ve Rusya devleti tarafından finans edilen Uluslararası Haber Ajansı olan 'Rossiya Segodnya' kurumunun içine konuşlandırılmıştır. Sputnik, web siteleri, mobil uygulama, canlı yayın, yayın hizmeti ve basın merkezlerini içeren son teknoloji bir haber ajansı olarak tanımlanmaktadır. Ajansın merkez ofisi Moskova'da bulunmaktadır. Bölge ofisleri, Washington, Pekin, Paris, Edinburgh, Bişkek, Kahire dahil olmak üzere 25'ten fazla ülkede faaliyetlerini yürütmektedir. Ajans, dünya siyaseti ve ekonomisi haberlerini kapsayan bir yayın gündemine sahiptir ve yabancı izleyicilere yönelik bir yayıncılık politikası uygulamaktadır. Ajansın haber siteleri İngilizce, İspanyolca, Lehçe, Arapça, Çince vs 30'dan fazla dilde faaliyet göstermektedir (<https://ria.ru/>). Sputnik yayın hayatına başladıktan kısa bir süre sonra, Rus propagandası yapmakla suçlanmış ve ajansın gazetecilik faaliyetleri 'Putin'in bilgi savaşı' olarak nitelendirilmiştir. 2016 tarihinde The Times Gazetesi, RT kanalının ve Sputnik Ajansının, gerçekleri çarpıttığını ve Avrupalıların ruh halini olumsuz etkileyecek şekilde söylemler ürettiğini iddia etmiştir.

2018 tarihinde The Times Gazetesi Sputnik Edinburgh radyo istasyonunun 'Kremlin'in bir kuklasıdır, V. Putin'in propaganda savaşlarına katılıyor' diyerek suçlamıştır (<https://www.thetimes.co.uk/>). Kasım 2016 tarihinde Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu, Rusya'nın Avrupa Birliği'ne karşı bir bilgi savaşı yürüttüğünü belirten 'Üçüncü Taraf Propagandasına Karşı AB Stratejik İletişimi' başlıklı bir karar taslağını onaylamıştır. Belge, Russian Today (RT) ve Sputnik gibi Rus medya aygıtlarını tehditler arasında saymış ve propaganda ile mücadele için özel bir departmanın oluşturulması çağrısında bulunmuştur (<https://www.europarl.europa.eu>). Avrupa ülkeleri Rusya'yı iletişim araçları üzerinde propaganda yaptığı, devletlerin iç işlerine karıştığını iddia etmektedir. Hatta Fransız Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron 'RT ve Sputnik bildiğimiz basın gibi değil, etki ve propaganda organları, hatta sahte propaganda ajanları gibi davranıyor' demiştir. Bu nedenle Sputnik muhabirlerinin Fransa'daki seçim yarışında Macron'un parti binalarına girmesi yasaklamıştır (<https://www.dw.com/>). Bazı ülkelerde Sputnik Ajansı'nın şubeleri kapatılmış, siteleri yasaklanmıştır. Ancak bu suçlamalara Sputnik Ajansı, Devlet Duma milletvekilleri, Rusya'nın Dışişleri Bakanlığı hemen cevap vermiştir. Sputnik Ajansının çalışması ile ilgili gerçekleşen

hareketleri Rusya'ya karşı siyasi baskı ve basın özgürlüğüne kısıtlama olarak değerlendirmişlerdir. Rus siyasiler Fransa'nın suçlamaları kanıtlayacak elle tutulur herhangi bir kanıt göstermediğini de vurgulamıştır. Konuyla ilgili açıklama yapan Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Enformasyon ve Basın Dairesi Başkan Yardımcısı Alexander Bikantov: 'Her yöne kitlesel Rus karşıtı propaganda yürütülüyor, Batı medyası yaygın olarak yalanlar ve provokasyonlar kullanarak Rusya'yı aşağılama görevini yerine getiriyor' demiştir (<https://tass.ru/>).

3. Yöntem

1960'larda Batı'da söylem analizi yaklaşımları ve teorileri şekillenmeye başlamıştır. Söylem analizi dil ve toplum etkileşimi, söylemde ifade edilen sosyal eşitsizliği incelemektedir. N. Fairclough, R. Wodak, T. van Dijk gibi söylem analizinin temsilcileri, söylem ve toplum arasındaki karmaşık ilişkiyi, iktidarın toplumsal örgütlenmesinin dilde yansımaları ve yeniden üretimini analiz etmişler ve söylemde ifade edilen toplumsal eşitsizlik sorununa odaklanmışlardır. Bu makalede T. van Dijk'in geliştirdiği söylem analizi kullanılacaktır. Bu yaklaşım, bilişsel yapılar, söylem ve toplum arasındaki ilişkiye dayanmaktadır (Matytsina, 2019, s.209-210). T. van Dijk, eleştirel söylem analizinin aşağıdaki tanımını vermiştir:

'Eleştirel söylem analizi, öncelikle gücün kötüye kullanılması, tahakküm ve eşitsizliğin metinde ve konuşmada siyasi ve sosyal bağlamda nasıl kurulduğunu, yeniden üretildiğini ve bunlarla nasıl mücadele edildiğini inceleyen bir tür analizdir'. van Dijk, stereotiplerin, etnik önyargıların, söylemsel açıdan yeniden üretilmesi, seçkinler tarafından gücün kötüye kullanılması ve ezilen grupların direnişi ile ilgilenmektedir. Söylem merkezli girişimlerde eşitsizliği haklı çıkarmak, iki tamamlayıcı strateji içermektedir. Bu iki strateji esasında kişinin 'Kendi' grubunu olumlu bir şekilde temsil ve 'Diğerlerinin' olumsuz temsili mantığına dayanmaktadır. 'Bizim' ve 'Diğerlerinin' temsil edildiği modellerin oluşumunda, söylemsel yapıların bu tür süreçlere ne gibi katkılar sağladığını daha detaylı incelemek gerekir. Bu noktada en belirgin durum olan semantik içeriğin ele alınması gerekir. Haber metinlerine taraf olarak konumlandırılanları "onları doğrudan olumsuz değerlendirmek" veya "bizi olumlu değerlendirmek" mantığının işlediği görülmektedir. Bu tür iddiaları inandırıcı kılmak için aşağıdakiler gibi ikna edici eylemler kullanılmaktadır (van Dijk, 1993, s.264):

- Yargılama: Gerçeklerden kaynaklanarak olumsuz değerlendirmeler yapma;
- Retorik figürler: 'onların' olumsuz eylemlerinin ön plana çıkarılması ve 'bizim' olumsuz eylemlerimizin hafife alınması veya örtbas edilmesi;
- Lexical stil: olumsuz veya olumlu değerlendirmeleri ima eden kelimelerin seçimi;
- Hikâyeleştirme: Olumsuz olayları kişisel olarak yaşanmış gibi anlatmak;
- 'Onların' olumsuz eylemlerinin yapısal vurgusu (başlıkta, ara başlıkta, spotta olumsuz etkenlerden bahsetme);
- Güvenilir tanıklardan, kaynaklardan veya uzmanlardan alıntı yapmak;

Rus-Ukrayna savaşı uluslararası basında sürekli işlenen, tartışılan bir konu olmuş ve bugün de etkisini korumaya devam etmektedir. Bu çalışmada Rus-Ukrayna savaşının Rus devlet kurumu olan Sputnik Haber Ajansı'nın yayın yaptığı Sputnik.com internet sitesinde nasıl ele alındığı analiz edilmiştir. Bu kapsamda savaş süresinde haber ajansının Rus saldırganlığını meşrulaştıran haberlerde hangi söylemleri ürettiğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu noktada belirtilmesi gereken en önemli nokta Ukrayna Savaşıyla ilgili Rusya'da resmi hükümet kaynaklarının bilgileriyle örtüşmeyen haberlerin yayılması, servis edilmesi yasaklanmıştır. Bu kararlar çoğu muhalif içerikler üreten haber örgütleri kapatılmış, 'savaş' veya 'işgal' kelimelerini içeren makalelerin yayınlanması yasaklanmıştır. Çalışmanın zaman aralığı Rus-Ukrayna çatışması başlamadan önceki ilk hafta olan 18 Şubat 2022'den başlayarak 28 Mayıs 2022'ye kadar olan süreci kapsamaktadır. Bu aralığın belirlenmesinde savaşın önceki koşullarına, olayın gelişim sürecine ve bağlamına ilişkin bir perspektif sunmak istenmesidir. Analiz edilecek haberler Sputnik.com sitesinin arama motorunda belirli anahtar kelimelerle yapılan aramalarla sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda arama motoruna 'Dünya' ve 'Ukrayna' anahtar kelimeleri girilmiştir. Analize arama motorunda yapılan araştırmalar sonrasında elde edilen uygun haberler ve savaş sürecinin haberleştirilmesi için açılan iki ana köşede servis edilen haberler tabii tutulmuştur. Analiz edilen haberlerde van Dijk'in haklı 'Biz' ve haksız 'Onlar' temsil modelinden yola çıkarak, Rus basınının Rusya'nın Ukrayna politikasını nasıl meşrulaştırdığını, uluslararası ilişkide nasıl Ukrayna'yı haksız gösterdiği, Ukrayna üzerine hangi klişelerin pekiştirildiğini, hangi söylemler

üretmek olumsuz hisleri uyandırdığını, Ukrayna'yı hangi ifadelerle tanımladığını ayrıştıran sınıflandırmalar yapılmaya çalışılmıştır.

3.1. Bulgular

a-) Yargılama: Gerçeklerden Kaynaklanarak Olumsuz Değerlendirmeler Yapma

Savaş başlamadan önce 'Gözlemciler: Avrupa, ABD ve NATO, Ukrayna Devlet Başkanı'nın Nükleer Şantajı Karşısında Çileden Çıkmalı' (23.02.22) başlıklı haberinde Münih Güvenlik Konferansı sırasında Ukrayna Cumhurbaşkanı V. Zelenskiy'in 'Budapeşte Muhtırası ülkemizin güvenliğini garanti etmezse, Ukrayna, Budapeşte Muhtırasının çalışmadığını ve 1994'ün tüm paket kararlarının sorunlu olduğunu kabul edecektir' ifadesi yer almıştır. Zelenskiy'in ifadeleri tek yönlü bir şekilde değerlendirilmiş, Ukrayna nükleer sistemini inşa etmek istediği ve Rusya'nın iddialarını doğrulayan bir delil gibi gösterilmiştir. Haberde Zelenskiy'i eleştiren kaynaklar olarak konuyla ilişkisi olmayan, İran ve Arjantin'in uluslararası ilişkiler uzmanları arasından alınmıştır. Böylece haber söyleminde, Ukrayna'ya 'haksız olan onlar' düşüncesi yapılan bir açıklamanın tersine yargılamaya tabi tutulmasıyla oluşturulmuştur.

Rusya medyası Ukrayna'ya yapılan saldırının halk tarafından desteklemesi için insanların duygularına etki eden haberler üretmekten çekinmemiştir. Devlet Başkanı Putin 24 Şubat'ta ulusa seslenmiş ve Rus kuvvetlerine Kiev rejimi tarafından sekiz yıldır uygulanan soykırımla baş başa kalan insanları korumak için Donbass'ta özel bir operasyon yürütme talimatı vermiştir. 'Putin, Donbas'ta Özel Bir Operasyona İzin Verdi ve Dış Tehditlere Anında Yanıt Vermeyi Vaat Ediyor' (24.02.22) başlıklı haberde Putin'in halka seslenişini tam metin olarak verilmiştir. Sputnik ajansı dahil olmak üzere tüm Rusya devlet medyaları bu olayı ortak bir söylemsel çerçevede sunmuş; savaş yerine, özel askeri operasyon tanımlamasını kullanmıştır. Bunun nedeni de savaşın ölçeğini küçümsetmek ve olumsuz yargılamalardan kaçınmaktır. Özel bir operasyon doğası gereği yereldir ve hızlı bir şekilde sona ermelidir. Ancak barışçıl şehirlerin bombalanması, sakinlerin ölümü ve yüzbinlerce mülteci olayın ana konusunun dışında tutulmuştur. Haberde, Putin'in açıklamaları üzerinden lexical bir sınırlandırma yapılmış ve Ukrayna, Rusya vatandaşları dahil olmak üzere sivil halka karşı çok sayıda kanlı suç işlendiğini dile getirilmiştir. Kiev hükümeti tarafından ülkenin doğusunda soykırım yapıldığı söylemi aktif şekilde işlenirken, haber metninde farklı kaynaklara ve açıklamalara yer verilmeyerek kamuoyuna tek boyutlu bir anlamsal çerçeve dayatılmak istenmiştir. Böylece Ukrayna'ya karşı kamuoyu oluşturulurken, bu tip yargılamalar ve söylemsel çerçevelenmelerle alternatif söylemlerin oluşması da engellenmiştir. Haberde ısrarlı bir şekilde Ukrayna soykırımı suçlanırken, bu yargılamayı üretebilecek herhangi bir uluslararası hukuk belgesi ya da kararı bulunmamaktadır. Haberde Rusya'nın soykırım dediği şey, söylemsel çerçevelenmede kavramların ikamesidir ve bu sayede Rus saldırganlığı meşrulaştırılmaktadır.

Putin'in haberdeki bir diğer argümanı Kuzey Atlantik İttifakı ya da NATO'nun Doğuya doğru ilerlemesini tehdit olarak değerlendirilmesidir. Putin, NATO'yu eleştirerek "30 yıldır sabırla Avrupa'da eşit ve bölünmez güvenlik ilkeleri konusunda NATO ile bir anlaşmaya varmaya çalışıyoruz. Önerilerimize cevaben, her zaman ya alaycı aldatma ve yalanlarla ya da baskı ve şantaj girişimleriyle karşılaştık. Artık NATO sınırlarımıza kadar yaklaşıyor" diyerek halkını korkutmuş ve Batı ülkelerine karşı olumsuz tepki uyandırmıştır. İşgal öncesi ve işgalden sonra Rusya'nın kullandığı en büyük argüman NATO'nun doğuya doğru genişlemesidir. Bu konu hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. 9 Şubat 1990 tarihinde dönemin Sovyetler Birliği Başkanı Mihail Gorbaçov ve ABD'nin dışişleri bakanı James Baker arasında, NATO'nun doğuya doğru genişlememesi konusu görüşülmüştür. Devam eden görüşmelerde James Baker'ın 'NATO'nun doğuya doğru genişlememesine özen göstermeliyiz' ifadesi yer almıştır (Kramer, 2009, s.47-48). Haberde de bu tarihsel kaygılardan alıntılar yapılarak, Ukrayna'ya yapılan saldırının tarihsel bir söylemi olduğu ve meşruluğunun arka planı olduğu düşüncesi işlenmiştir. Buna karşın NATO'nun Doğuya doğru ilerlemeyeceğine dair verdiği sözü kanıtlayan herhangi bir yazılı veya iki tarafın el sıkıştığı sözlü bir anlaşma yoktur.

Sputnik tarafından yargılayıcı bir söylemsel çerçeveye üretilen bir diğer etkili söylem ise neo-Naziler ve aşırı milliyetçiler üzerine inşa edilmiştir. Putin'in 'NATO'nun önde gelen ülkeleri, Ukrayna'daki aşırı sağ milliyetçileri ve neo-Nazileri destekliyor' açıklaması, tarihsel bir realite üzerinden, Rus saldırganlığını meşrulaştıran bir yargıya dönüştürülmüştür. Sputnik de Ukrayna hükümeti ve ordusunu 'Milliyetçiler,

Naziler' olarak adlandırmaktadır ve bu deyim sıklıkla haber başlıklarına taşınmaktadır. 'Milliyetçiler, Naziler' kelimelerinin kamusal hafızayı da tazeleyerek olumsuz, itici, karşıt bir söylem oluşturmayı kolaylaştırmaktadır. Böylece Ukrayna'ya karşı 'düşman' algısı yaratılmaktadır. İkinci Dünya Savaşından sonra Nazi kavramının kullanımı toplumsal bilinçte; araştırmadan, sorgulamadan direk yargılama, suçlama, haksız görme gibi anlamsal çerçevelerle sınırlanmıştır. Haberde bu tip bir kullanım, Rus kamuoyunda üretilmek istenen Ukrayna karşıtlığını olumsuz bir tarihsel anlatıyla ilişkilendirerek üretme isteğinin sonucu olmuştur. Gerçekte ise Ukrayna'da milliyetçi hareketler ne toplumsal, ne hükümet desteği alabilmiştir. Her ülkede olduğu gibi Ukrayna'da da aşırı milliyetçi hareketler vardır, ancak onlar hükümet ve mecliste bile temsil edilmemektedir. Rusya yanlı parti ise meclise ikinci büyük parti olarak girmiştir.

Sputnik tarafından sık sık dile getirilen Rus hükümetinin öne sürdüğü bir başka argüman ise, Ukraynalı Nazi askerlere karşı Rus askerlerinin kurtarıcı olduğu söylemidir. Putin 'Bu operasyonun amacı, sekiz yıldır aşığılanma ve soykırımla karşı karşıya kalan insanları korumaktır' ifadesini kullanmış ve haberlerde bu argüman ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca haber söylemlerinde Doğudaki Ukraynalıların Rusya'nın onları kurtarmasını, sahip çıkmasını istediği gibi açıklamalara da yer verilmiştir. "Dayak Yiyen Yaşlı Adamlar" ve "İkinci Dünya Savaşı Gazileriyle Yıllarca Ukrayna'da Nasıl Alay Edildi" (08.05.22) başlıklı haberlerde ise II. Dünya Savaşı'nı hatırlayan ve savaşa katılan gazilerin zorbalığa katıldığını, gazi dedelere saygı göstermeyen gençlerin kavga çıkardığı anlatılmıştır. Bu tip haberler üzerinden Rus saldırganlığı meşru bir zemine çekilmek istenirken, Ukrayna hükümetinin Rus insanlara karşı adaletsiz davrandığı, zulmeden politikalar uyguladığı söylemi vurgulanmıştır.

V. Putin'in halka seslenmesinden sonra tüm haberler yukarıdaki içerikle, örtüşecek şekilde üretilmiş ve servis edilmiştir. Rusya'nın LHC ve DHC'yi bağımsız devletler olarak tanımasının ardından Ukrayna Devlet Başkanı, Rusya ile diplomatik ilişkilerin kesileceğini belirten bir konuşma yapmıştır. 'Rusya: Kiev'in Moskova ile İlişkileri Kesme Arzusu Onların Rusfobik Politikasının Mantıklı Sonucudur' başlıklı haberde (24.04.22) Ukrayna tarafı savaştan dolayı değil de Rusya ile ilişki kurmak istemediğinden dolayı ilişkileri kesmiş şeklinde verilerle, bir çarpıtma yapılmıştır. Bu bağlamda haberde yanlı kaynak kullanımı da devreye sokularak Rusya Dışişleri Bakanlığının diplomatik ilişkileri kesmek 'Bizim seçimimiz değildir' ifadesine geniş bir şekilde yer verilmiştir. Böylece 'biz' iyi, haklı, 'onlar' ise yanlış, haksız söylemleri pekiştirilmiştir.

Savaşın başladığı ilk andan itibaren yayınlanan haberlerin hepsinde Ukrayna ordusuna ilişkin tanımlamalar yerine, 'Ukrayna milliyetçileri' kelimesi kullanılmış ve Rusya karşıtlarının milliyetçiler olduğu anlatısı üretilmiştir. Uluslararası ilişkilerde ismi belli olmayan kaynaklara atıfta bulunarak, Batı ülkeleri yargılanmış, askeri kuvvet sağlayarak savaşı teşvik ettikleri iddia edilmiştir.

Sputnik haber başlıklarında da oldukça olumsuz ve yargılayıcı anlatılara yer vermiştir. Bu kapsamda haber başlıklarında çatışmadan dolayı Ukrayna'yı suçlu, acımasız, kötümser gösteren, klişeler yaratan, sansasyonel tanımlamalar kullanılmıştır. Ajans batılı devletlerin savaş tarihlerini genel bir yargıya dönüştürerek aktarırken, 'ABD/NATO Suç Savaşları Lejyonunun Aksine Rusya'nın Haklı Bir Nedeni Var' (14.03.22) başlıklı haberde Rusya'nın pozisyonunu olumlu yönden göstermeye de çalışmıştır. Rusya'nın verdiği zararlar göz ardı edilirken, Ukrayna askerlerin yaptıkları özellikle vurgulanmıştır. Örneğin: 'DHC: Ukrayna Güvenlik Güçleri Mariupol'un Büyük Bölgelerini Mayınladı ve Sakinlerini Rehin Aldı (28.02.22); Bir Görgü Tanığı, Azov neo-Nazilerinin Mariupol'da Kaçan Savunmasız Bir Sivili Vurduğu Dehşetini Paylaştı (15.03.22); Batı Medyası Nazileri ve Cihatçıları Destekliyor (23.03.22); Rusya'nın Koordinasyon Karargahı: Kiev Hükümeti, Ukrayna Şehirlerinde İnsani Bir Felakete Neden Oldu (08.03.22); Rus İstihbaratı, Donbass'ta Konuşlandırılacak Teröristlerin Amerikan Al-Tanf Üssünde Eğitildiğini Söyledi (04.03.22), Ukrayna 2013-2014: Euromaidan'dan Odessa'daki Katliama; Maidan 2004: Bölünme Ve Soykırıma Doğru İlk Adım; Ukrayna Bölündü: Doğu ve Batı Arasındaki Bölünmenin Hikayesi' haberleri olumsuz yorumlara, hislere, hitap edici hikayelere, Ukrayna'yı saldırgan gösteren yargılara yer verilerek oluşturulmuştur. Bu sayede; kışkırtıcı kelimelere, tanımlamalara ve suçlayıcı ifadelere başlıkta, spotta da sık sık yer verilmesi, Rusya'nın saldırganlığını meşrulaştıran bir söylemsel çerçevenin oluşmasını sağlamıştır. Sputnik bir haber ajansı olarak savaşın durmasından çok savaşın devamı ve saldırganlığın haklılığı düşüncesine dayanan yargıları sık sık kullanmıştır. Ayrıca ajans tarafından servis edilen haber metinlerinin semantiğinde; savaşı körükleyen kelimeler, etkili fotoğraflar kullanılarak savaş dilinin sıradanlaştırıldığı görülmektedir.

Savaşın kritik anlarından birisi olan Bucha'da sivillerin öldürülmesi haberi dünyada büyük yankı uyandırmıştır. Bu olayın medyaya yansımından hemen sonra Rusya bu olaydan sorumlu olmadığını söylemiştir ve yargılayıcı bir dille sorumluluğu Ukrayna milliyetçilerine yüklemiştir. Bu tutumu içselleştiren Sputnik Haber Ajansı da 'Kremlin: Bucha Provokasyonu Rusya'yı Karalamayı Amaçlıyor' (05.04.22) başlıklı haberde olay trajik değil, sadece Rus ordusunu karalamak için yapılan Ukrayna propagandası, iyi hazırlanan trajik performans olarak değerlendirmiştir. Görüldüğü gibi olayın şiddeti, ahlaksızlığı azaltılmaya çalışılmış, Ukrayna yalancılıkla suçlanmış, Rusya ise savaşı başlatan taraf olmasına rağmen masum olarak kurgulanmıştır.

b-) Retorik Figürler: 'Onların' Olumsuz Eylemlerinin Ön Plana Çıkarılması ve 'Bizim' Olumsuz Eylemlerimizin Hafife Alınması

'Kiev, Rus Heyetinin Belarus'a Gelişinin Ardından Gomel'deki Barış Görüşmelerini Reddedti' (27.02.22) başlıklı haberde Belarus, Rusya ve Ukrayna'nın görüşmesi için her şeyi hazırladığı, Putin'in müzakereler sırasında Ukrayna'daki askeri operasyonların geçici olarak durdurulması talimatı verdiğini, ancak Kiev'in müzakere etmeyi reddettiği aktarılmıştır. Bu Ukrayna'nın barışa hazır olmadığı, ya da böyle önemli bir işi hafife aldığı ekseninde bir anlamın oluşmasına neden olmuştur. Ukrayna'nın, Belarus'un Rusya'yı desteklemesi nedeniyle, görüşmenin tarafsız bir ülkede yapılması gerektiğini talep etmesi, ajans tarafından görüşmeyi reddetmek olarak kurgulanmış ve haber söyleminde Ukrayna'nın savaşın devamını isteyen taraf olduğu düşüncesi meşrulaştırılmak istenmiştir.

Ayrıca haber retoriklerinde Ukrayna'nın neo-Nazi kökenli bir orduya sahip olduğu klişesini pekiştirmek için, çok sayıda haber yapılmış ve dolaşıma sokulmuştur. Haberlerde genellikle Ukrayna'daki milliyetçi hareketlerin Rusya'ya karşı saldırılar düzenlendiği, bu grupların Rusya'ya karşı öfke, nefret içeren görüşlere sahip olduğu ve Ukrayna halkını manipüle ettiği söylemi yoğun olarak işlenmiştir. 'Ukrayna'daki neo-Nazi Yürüyüşlerinin Kronolojisi' (11.04.22) başlıklı haberde Ukrayna milliyetçilerinin yaptıkları yürüyüşler, etkinlikler sıralanmış ve bu grupla zaman zaman Alman Nazilerle kıyaslanmıştır. Tarihi olaylara atıfta bulunarak, Ukrayna'nın Nazizm'i desteklediği, Nazizm'in Ukrayna için normal olduğu aktarılmaya çalışılmış, Rus toplumunu II. Dünya Savaşı'nda mücadelesine benzer bir mücadele yürüttüğü düşüncesi tarihsel bir retorikle ilişkilendirilmiştir. Bu sayede Rusya'nın saldırganlığı ve savaşın temel sebebi olduğu gerçeği gizlenmiştir.

12.04.22 tarihli "Bombalama, Yıkım, Soykırım: Rusya'nın En Büyük Şehirlerinin Sokaklarında Donbass'ın Çocukları Sergisi" haberinde sekiz senedir devam eden çatışma koşullarında yaşayan çocuklarla ilgili bir etkinliğin haberleştirildiği görülmektedir. Haberde masum çocuk retorliğini güçlendirmek için çocukların yüzleri kirli, ağlamış, üzgün siyah-beyaz görselleri kullanılmıştır. Her çocuk resmin altında onların nasıl saldırıya maruz kaldıkları, normal hayatından koptukları anlatılmış ve haberde Rus sivillerine çocuklar üzerinden yaklaşmak, Rus halkının Ukrayna'ya karşı giriştiği "operasyonu" meşrulaştırmak amaçlanmıştır.

c-) Lexical Stil: (Olumsuz veya Olumlu Değerlendirmeleri İma Eden Kelimelerin Seçimi)

Sputnik Haber Ajansı, Ukrayna'ya ilişkin haberlerinde planlı bir şekilde olumsuz kelime kalıpları ve anlatıları kullanmayı tercih etmiştir. Bu kapsamda Ukrayna kelimesi genellikle "korku üreten, dolandırıcı, provokatör" kelimeleriyle ilişkilendirilerek, haber metinlerinde sunulmuştur. Bu kelimeler hoşnutsuzluk çağırıcı, itici güce sahiptir ve Ukrayna devletinin Rus kamuoyundaki olumsuz imajının aşağılanması için açmaktadır. Ukrayna hükümeti hakkında üretilen bazı haber başlıkları şöyledir: 'Ukrayna, Rusya'yı 'Savaş Suçları' ile Suçlamak için Odessa Bölgesinde Yeni Bir Provokasyon Hazırlıyor (19.04.22); "Yerel Polis, Ukrayna Ordusunun Ortodoks Paskalyası İçin LHC'de Bir Provokasyon Planladığını Söyledi" (22.04.22); "Rusya Savunma Bakanlığı: Kiev, Rusya'yı Ukrayna'da Sivillere Yönelik Şiddet Uygulamakla Suçlamak İçin Yeni Provokasyonlar Hazırlıyor" (11.04.22); "Lavrov: Ukrayna, Rusya'nın Diplomatik Tekliflerine Yanıt Vermedi" (22.04.22); "Kiev, Rus Heyetinin Beyaz Rusya'ya Gelişinin Ardından Gomel'de Barış Görüşmeleri Yapmayı Reddediyor" (27.02.22)' vs. Bu tip haber başlıkları 'Onların' haksız, adaletsiz, yalancı olduğunu kanıtlarken, haklı, adaletsizliğe karşı duran 'Kendi' tarafının iyi olduğu söylemini güçlendirmek için kullanılmıştır. Sputnik, Ukrayna'nın Rusya'ya dayalı dile getirdiği hak ihlallerini, Rusya'ya yönelik planlı

bir provokasyon olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu söylem haber spotunda kelimelerin tekrarlanması, lexical stil tercihi, olumsuz kelime yapıları, kullanılan kaynakların yanlı görüşleriyle de desteklenmiştir. Bu çerçevede Rusya'nın Kanada Büyükelçisi Oleg Stepanov (25.04.22): 'Ukrayna birlikleri, Ruslar Yapmış Gibi Göstermek İçin Kendi Vatandaşlarına Ateş Ediyorlar' ifadesini dile getirirken, Sputnik bu tanımlamayı doğrudan metinde aktararak kaynağın yanlı görüşünü içselleştiren bir tutum sergilemiştir. Ayrıca aynı haber içerisinde herhangi bir kaynağa dayandırılmadan batılı istihbarat servislerinin 'sahte provokasyonlar' hazırladığı iddia edilmiştir. Böyle haberler Rusya sivillerinin desteğini almak, Ukrayna'yı yargılamak, onların taleplerini önemsizleştirmek için kullanılmıştır.

Ukrayna ordusu, haberlerde ulusal silahlı kuvvetler değil, milliyetçiler, neo-Naziler kelimeleriyle ilişkilendirilmektedir. Böyle bir tanım insanların zihninde eskiden kalan yıkıcı, canavar, ahlaksız, zalim kelimeleriyle örtüşmektedir ve hemen savunma, yargılama hissini yaratmaktadır. Ukrayna ordusunu bu şekilde adlandırarak, onlara karşı nefret üreten ajans, savaşın başlatıcısı olan Rus ordusuna yönelik cümlelerde ise sempatik tanımlamalara yer vermeyi tercih etmiştir. Bu konuda haber başlıklarına bakarsak: 'Rusya Savunma Bakanlığı: Ukraynalı Milliyetçiler 150 Kadar Mariupollü Sivili Canlı Kalkan Olarak Kullandılar' (07.03.22); Sputnik Muhabiri: "DHC'de Ukraynalı Milliyetçiler İçin Uyuşturucu Üreten Laboratuvarlar Keşfedildi" (05.03.22); "Nazizm Bir Hastalıktır", "Donbass'a İnsanları Korumak ve 8 Yıllık Savaşla İlgili Gerçekleri Anlatmak İçin Bir Teksaslı Geldi" (01.04.22) ve benzeri başlıkları görmek mümkündür. Sputnik tarafından yayınlanan haberlerin lexical stiller açısından oldukça sorunlu ve yanlı olduğu görülmekte, benzer durum kullanılan haber kaynaklarına bakıldığında konuya ilişkin sorumlu kurumların görüşlerine yer verilmediği dikkat çekmektedir. Donbass'a Nazilere karşı savaşmak için gelen Teksaslı adamı kaynak göstermiş ve onun görüşlerini şöyle vermişlerdir: 'Gerçek Nazilerle temasa geçmek, kuduz bir köpek ya da zehirli bir yılan gibi oluyor. Merhamet, adalet veya insanlığa başvuramazsınız. Nazizm bir hastalıktır. Onu iyileştirmenin tek bir yolu var ve biz onu burada, Ukrayna'da sonsuza kadar iyileştirmeye hazırlanıyoruz' demiştir. Bu ifadelerle Ukrayna ordusunun yıkıcı, zalim olduğu, hastalık kelimesi ile ilişkilendirilerek tedavi edilmesi gerektiği şeklinde sunarken, Rusya bu görevi yerine getireceği de arda ve bağlam bilgisi ekseninde haberin genel söylemsel çerçevesine yerleştirilmiştir. Aynı zamanda Rusya'nın verdiği zararlar, bombalanan barışçıl şehirler, sivillerin ölümü, kaçmak zorunda kalan mülteciler hakkında haber metninde herhangi bir bahis geçmemektedir.

Ukrayna üzerinde olumsuz imajın yaratılmasında insanların hissine hitap eden ve sorgulamadan yargıya dönüştürülmüş kelimeler ve anlatılar kullanılmaktadır. 'Rus İstihbaratı, Donbass'ta Konuşlandırılacak Teröristlerin Amerikan Al-Tanf Üssünde Eğitildiği Konusunda Uyardı' (04.03.22) başlıklı haberde 2021'in sonunda Amerikalılar, Rusya ve BDT ülkeleri vatandaşları da dahil olmak üzere hapisanelerden birkaç düzine IŞİD teröristini serbest bıraktığını, onların da özellikle Donbass'a sabotaj ve terörist savaş yöntemleri konusunda özel eğitim aldıkları konusu işlenmiştir. Rusların ağırlıklı olduğu Donbass'ta teröristlerin olabileceği haberi Rusya sivillerinde nefreti, yok edilmesi gereken düşman algısını yarabilmektedir. Ancak haberde hangi hapisaneden, kaç kişinin serbest bırakıldığı hakkında bilgi yoktur ve bu olay 2021'de gerçekleşmiştir.

d-) Hikâyeleştirmek: Olumsuz Olayları Kişisel Olarak Yaşanmış Gibi Anlatmak;

Sputnik Haber Ajansı Ukrayna Cumhurbaşkanı V. Zelenski'nin ülkeden kaçtığına ilişkin sistematik haberler yapmayı da ihmal etmemiştir. 'Rusya Federasyonu Devlet Duması Spikeri Zelensky'ın, Kiev'den Lvov'a Kaçtığını Söyledi' (26.02.22) haberinde Zelenski'nin aceleyle Kiev'den çıktığı ve yakın adamları ile Lvov şehrine kaçtığı aktarılmıştır. Buna benzer nitelikte, 'Ukraynalı Milletvekili Zelenski'nin Polonya'ya Kaçtığını ve 'ABD Büyükelçiliğinde Saklandığını' söyledi' (04.02.22) haberi yayınlanmıştır. Haber olumsuz bir hikâyeleştirme kurgusuna göre tasarlanırken, haber kaynağı kullanımı da bu kurguyu destekleyecek şekilde yanlı bir tercihle seçilmiştir. Bu bağlamda Ukrayna muhalefetinin milletvekili haber kaynağı yapılmış ve onun olumsuz hikâye kurgusunu destekleyen 'binlerce insanın hayatına mal olan çılgın emirler vererek Ukrayna ordusunu ve sivilleri kullanmaya oradan devam etmeyi planlıyor' sözleri haber kurgusunda ön plana çıkarılmıştır. Böylece, Ukrayna Cumhurbaşkanı'nun güçsüz, kararsız, korkak olduğunu söylemiyle birlikte, batılı güçlerden destek gördüğü düşüncesi de haberde üretilmek istenmiştir. Bu sayede habernin hikâyesel örgüsünde Zelenski; Ukrayna'daki yaşanan acı olaylar için suçlu konumuna yerleştiren kelimeler,

tanımlamalar ve kaynak aktarımlarıyla çerçevelenmiştir. Haberin yayımlanmasından kısa bir süre sonra, V. Zelenski'nin Telegram kanalından paylaşılan video mesajında hiçbir yere gitmediği ve Kiev'de sıkı şekilde çalışmaya devam ettiğini açıklayan bir mesaj verilmiştir.

Ukrayna Savaşı'nın önemli kararlarından biri olan NATO'nun ülke üzerinde uçuşa yasak bölge ilan etmeyi reddetmesi Sputnik Haber Ajansı için olumsuz bir hakiye kurgusuna dönüştürülmek için kullanılmıştır. Bu çerçevede ajans tarafından yayınlanan 'Lavrov: Zelenskiy, NATO ile Rusya Arasında Bir Çatışmayı Kışkırtmaya Çalışıyor' (05.03.22) haberinde V.Zelenski'nin daha önce NATO'nun Ukrayna'da devam eden çatışmaya daha fazla dahil olamayacağından hayal kırıklığı yaşadığı dile getirilmiştir. Haberde Rus saldırganlığı ve savaşın devam ediyor olması gizlenirken, Zelenski'nin yeni bir savaşa neden olmak isteyen bir lider olarak hikayeleştirilmesi dikkat çekmektedir. Böylece Zelenski'yi provokatör, savaşın devam etmesini isteyen, Rusya'nın NATO ile ilişkisini daha da bozmaya çalışan insan olarak haber anlatısına yerleştirilmiştir. Zelenskiy'in benzer açıklamaları haber kurgusunda sık sık kullanılmış ve savaşı başlatan tarafın Rusya olduğu gerçeğinin üstü örtülmek istenmiştir. Haberin hikaye örgüsünde kaynak kullanımını da genellikle Zelenski'yi eleştiren anlatıyı destekleyen bir bakış açısıyla oluşturulmuştur.

Sputnik'in Ukrayna Devlet Başkanı Zelenski için oluşturmak istediği olumsuz hiyake kurgusu ve anlatılar için tercih ettiği haber başlıkları da dikkat çekmektedir. Ajans bu kapsamda Zelenski'yi; Nazi, etkisiz, ırkçı, batı yanlısı, kışkırtıcı, savaşın sebebi gibi suçlayıcı haber başlıkları kullanmayı tercih etmiştir. Bu kapsamsa bazı başlıklara örnek vermek gerekirse: 'Lavrov, Zelenski'nin Rusya İle Müzakereleri Sürdürme Şartlarının 'Ciddi Olmadığını' Söyledi; 'Büyük Bir Provokasyon': Alman Dergisi Zelenski'yi Scholz'u 9 Mayıs'ta Kiev'e Davet Ettiği İçin Eleştirdi; Zelenski, 'Azov' neo-Nazilerine 'Minnettar' ve Ukrayna'da Pratikte Hiç Radikal Olmadığını İddia Ediyor; 'Mutlak Aşağılanma': Yunan Milletvekilleri, Zelenski'nin neo-Nazi Militanlarla Birlikte Konuşmasına Öfkelenildi; Eski Ukrayna Başbakanı: Zelenski, Batı'yı Uçuşa Yasak Bölge Uygulamaya Zorlamak İçin Nükleer Santralde Bir Provokasyon Yapmak İstedi'. Bu başlıklar ve haber örgüleri Ukrayna Cumhurbaşkanına güvenin, saygının azalmasına, otoritesinin meşruluğunu yitirmesine hizmet ederken; savaşın temel sebebi olan Rus saldırganlığını haber ve başlık hikayelerinde geri planda tutmaktadır.

Benzer hikaye örgüleri Ukrayna askerleri ve savaştaki tutumları için de kullanılmıştır. Bu bağlamda 'DPR: Ukraynalı Militanlar Sivillerin Volnovakha'dan Tahliyesini Engelliyor' (05.02.22) başlıklı haberde Ukrayna askerlerinin, sivillerin yeşil koridorlara erişimlerini engellediklerini, Volnovakha'dan ayrılmamaları için ihtiyaç sahiplerine kasten gerekli yardımı yapmadıkları anlatılmıştır. Haber kaynağı olarak DHK'nın Bölgesel Savunma Bakanlığı gösterilmiş, ama kaynağın ismi gösterilmemiştir. Böylece Ukrayna askerlerinin anlayışsız, kasten zorluklar çıkaran, savaş hukukunu gözetmedikleri gibi anlatılar üretilmiş ve haberin hikaye örgüsünde Rus saldırganlığı ve savaşın sebebi olması gizlenmiştir.

e-) 'Onların' Olumsuz Eylemlerinin Yapısal Vurgusu (Başlıkta, Ara başlıkta, Spotta Olumsuz Etkenlerden Bahsetme);

Bu grupta analize tabi tutulan haberlerde elde edilen bulgulara göre; Ukrayna'nın tanımlanmasında olumsuzlukların ön planda olduğu, haberin genel yapısında olumsuzlukların öncelendiği, habere konu edilen içeriklerin olumsuz yapılar göre tercih edildiği ortaya çıkmıştır. Olumsuzluklar üzerinde tasarlanan haberlerin çoğunluğu Ukrayna askerlerine ve hükümetine eleştiri, hakaret, iftira ve suçlama içeren söylemler barındırmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak, olumsuz cümle ve kelime yapıları başlıklarda, spotta, haber girişlerinde sıkça kullanılmış, haber metinleri bütüncül bir yapı olarak olumsuzluk temelinde inşa edilmiştir.

'Putin: DHC ve LHC Askerleri, Ataları Gibi Nazilerden Kurtuluş İçin Savaşıyor' (09.05.22) haberinde Putin'in, Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetlerinin sakinlerini, Üçüncü Reich'a karşı İkinci Dünya Savaşında Sovyetler Birliği'nin zaferinin 77. Yıl dönümüyle kutladığı aktarılmıştır. Ayrıca Putin tıpkı 1945'te olduğu gibi Donbass halkının kazanacağına olan güvenini de dile getirmiştir. Tarihsellik bağlamında oluşturulan haber söyleminde, geçmişe referans vererek çok fazla acı ve keder getiren Nazizmin yeniden dirilişinin önlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. İkinci Dünya Savaşı bu topraklarda acı bir iz bıraktığı bellidir ve insanların hafızasında Nazizm'e olan nefret hala güçlüdür. Sputnik Putin'in bu ifadelerini kullanarak Ukrayna'yı suçlamakta, Ukrayna ordusunun faaliyetleri olumsuzluk ekseninde kurgulanmakta ve Rus karşıtı

olan Ukrayna toplumu Nazizmle ilişkilendirilerek doğrudan düşman gösterilmektedir. Sputnik bu kapsamda Rusların hassas noktasına dokunarak, Nazizme karşı çıkma ve Ukrayna'ya karşı çıkma arasında doğrusal bir ilişki kurmak istemiştir.

'Zelenski, CNN'e Ukrayna'nın Rusya ile 10 Yıl Boyunca Savaşmaya Hazır Olduğunu Söyledi' (17.04.22) başlıklı haberde Ukrayna'nın savaşı devam ettirmek isteyen taraf olduğu düşüncesi ön plana çıkarılmıştır. Haber içinde Zelenski'nin 'Ülkemizi özgürleştirmek, bizim olanı geri almak istiyoruz. Bizim olanı geri almak için Rusya Federasyonu ile 10 yıl savaşıabiliriz' ifadesi bağlamında kopartılarak alıntılanmış ve savaş isteyen tarafın Ukrayna olduğu söylemi kullanılan imalı anlatımlarla desteklenmiştir. Bu çerçevede Zelenski'nin konuşması Sputnik Ajansının yayın politikası ve Ukrayna'yı suçlayan söylem ekseninde kurgulanarak haber söylemini destekleyici unsur olarak kullanılmıştır.

'Ukraynalı Milliyetçiler 6.500 Yabancıyı Rehin Tuttu, 60 Gemi Engellendi' (04.04.22) başlıklı haberde Ukrayna'nın iç sularına ve karasularına yönelik bombardıman tehdidi nedeniyle engelleme yaptığı gemiler, suçlayıcı bir bağlama çekilmiş ve haber söyleminde gemilerin açık denizlerde güvenli bir şekilde çıkmasını engelleyen tarafın Ukrayna olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda Ukrayna'nın işbirliğinden kaçtığı, yabancı gemilere tehdit olduğu düşüncesi de meşrulaştırılmak istenmiştir.

'Rus İstihbaratı Başkanı: İstihbaratın Ukrayna'nın Nükleer Silahlar Üzerinde Çalıştığını Belgelediğini ve ABD'nin Bunu Bildiğini Söyledi' (03.03.22) başlıklı haberde Ukrayna'nın, nükleer silah üretme teknik kapasitesinin İran ve Kuzey Kore'den daha yüksek olduğu, ABD, AB ülkelerinin bu konuda yeterli tepki vermediği aktarılmıştır. Böylece, Ukrayna nükleer üreten korkunç, Rusya'ya olası tehdit oluşturan ülke olarak kurgulandığı görülmüştür. Aynı zamanda haber söyleminde Rusya'nın nükleer silahlar konusunda en güçlü ülke olduğu ve savaşın belirli dönemlerinde Putin'in dünyayı nükleer silah kullanmakla tehdit ettiği gerçeği göz ardı edilmektedir. Bu kapsamda haber söylemi Ukrayna Ordusu'nun nükleer silah kullanmak istediği gibi oldukça gerçeklikten uzak bir iddia ekseninde kurgulanmıştır.

Yapılan analizlerde Sputnik Haber Ajansı'nın yayınladığı haberlerde Ukrayna ordusunu suçlayan bütüncül bir söylemsel uyumluluğun olduğu ortaya çıkmıştır. 20.03.22 tarihli 'Mariupol Sakini; Azov Alayının Nazilerinin Şehir Havuzunu Tahrip Ettiğini, Birçok İnsanın Öldüğünü Söyledi' haberinde Ukrayna askerlerinin yerleşim alanları ve sosyal tesislere yönelik grevler yaptığı, ahlaksız davrandıkları anlamı ön plana çıkarılmıştır. Spotta şehirde elektriğin olmadığı ve nüfusun yiyeceği tükendiği, neredeyse tüm dükkanların ya yıkılmış ya da yağmalanmış olduğu belirlenmiştir. Mariupol şehrinde yaşanan olaylara dayalı nesnel habere ulaşmak zordur. İki taraf aynı zamanda birbirini suçlayarak ve kendilerini haklı çıkarmaktadırlar.

'NewYork Times, Ukrayna Ordusunun Bucha Yakınlarında Rus Savaş Esirlerini Öldürdüğünü Gösteren Bir Videoyu Doğruladı' (07.04.22) başlıklı haberin spotunda Ukraynalı askerlerin yakalanan Rus askerlerini öldürdükleri konusu tek boyutlu bir şekilde işlenmiştir. Haberde Rus askerlerinin nasıl öldürüldüğü detaylıca aktarılarak, Ukrayna ordusu suçlu bir bağlama konumlandırılmıştır. Bu söylemsel çerçeve iki ülke arasındaki çatışmayı daha körükleyici nitelikte bir anlam üretirken, sorumluluğu da Ukrayna tarafına yükleyen bir hikaye oluşturmuştur. Olayın detayında Ukrayna askerleri "acımasız", "Nazi", "ahlaksız", "kural tanımayan" gibi tanımlamalarla temsil edilirken, Rus tarafını ise bu saldırganlığa "maruz kalan" taraf olarak kodlamıştır. Benzer durumu farklı haber başlıklarında görmek mümkündür. Ukrayna ordusunu suçlayan diğer haber başlıkları şöyledir: "BM'nin Rus Savaş Esirlerine Ukrayna Birlikleri Tarafından İşkence Edildiğine Dair Güvenilir Bilgiye Sahip" (10.05.22); "Ukraynalı Bir Asker, Rusların Öldürülmesini Spor Olarak Nitelendirdi" (13.05.22); "61 Numaralı Donetsk Okulunu Bombaladılar" (28.04.22); "Bir Görgü Tanığı, Azov neo-Nazilerinin Mariupol'da Savunmasız Bir Şekilde Kaçan Bir Sivili Vurduğu Dehşetini Paylaştı" (15.03.22); "Rusya Savunma Bakanlığı, Kiev'in Azov Nazilere Azovstal'da Teslim Olanları Vurma Emri Verdiğini Söyledi" (17.04.22). Bu başlıkların genelinde Ukrayna ordusunun olumsuz davranışlar ve saldırganlıkla ilişkilendirildiği görülmektedir. Öte taraftan savaşın ana sebebi olan Rus saldırganlığı gizlenmekte ve savaşın ardağan-bağlam bilgisinden yoksun bir şekilde haberleştirildiği görülmektedir.

Sputnik ayrıca iki tarafın eylemlerini kurgularken dengesiz bir söylemsel çerçevelenmeye yönelmiş ve Ukrayna ordusunun hareketleri ağır suçlamalarla aktarmayı tercih ederken, Rus ordusunun saldırıları ise başarı olarak gösterilmiştir. Bu durumu haber başlıklarına kadar taşıyan Sputnik, savaşın meşruiyeti için

zorlayıcı tanımlamalar yapmaktan da kaçınmamıştır. Örneğin; ‘Rusya Savunma Bakanlığı’na Göre, Ukrayna Birliklerinin Toplam İnsan Kaybı 23.300 Kişiyi Aştı’ (16.04.22) başlıklı haberde insan kayıpları normal olay gibi hafif dil ile anlatılırken, bu kayıpların oluşmasındaki temel sebep gizlenmiştir. Ukrayna kuvvetlerinin, Luhansk Halk Cumhuriyeti’ni sekiz kez bombaladığı ve büyük kalibreli mermilerle saldırdığı aktarılmış, Ukrayna askerlerin sivillere ateş açmaktan da çekinmediği vurgulanmıştır. Bu tanımlamaları doğrulayıcı herhangi bir görsel ya da kaynak kullanmayan ajans, Ukrayna tarafını suçlayıcı tanımlamalara geniş çapta yer vererek Rus saldırganlığını örtük olarak meşrulaştıran bir söylemsel çerçeve inşa etmiştir.

‘Dayak yiyen yaşlı adamlar. Ukrayna’da İkinci Dünya Savaşı gazileri yıllarca nasıl alay edildi’ haberi tarihsel bir bağlam üzerinden, Rus saldırısının gerekçelendirilmesi üzerine inşa edilmiştir. Haberin spotunda ‘Sağ Sektör radikalleri (Rusya’da yasaklanan aşırılık yanlısı bir örgüt), barış çağrısı yaptığı için 84 yaşındaki kıdemli Pyotr Filonenko’yu dövdü’ bilgisi verilerek, Ukrayna toplumunun barış yanlısı bir yaşlıya dahi tahammül edemediğini ön plana çıkarmıştır. Haber söyleminde Ukrayna tarafının bu olumsuz davranışla ilişkilendirilmesine karşılık, yaşlı adamın Rusya’da tedavi edildiği bilgisine yer verilmiştir. Haberde Ukraynalıların savaş gazilerine saygı göstermediği, Euromay’dan bu yana Zafer Bayramı kutlamasının çatışma olmadan geçmediği, savaş gazilerinin heykellerini yıktıkları vs. anlatılmıştır. Herhangi bir kaynak bilgisine yer verilmeyen haber metninde Ukrayna’nın soykırımı yaptığı gerçeğini gizlemek için uğraştığı, görgü tanıklarının itirazlarına ise tahammül edilmediği söylemi üretilmiştir. Aynı konu başlığında yayınlanan bir diğer haberde ise Ukrayna’nın soykırımı yaptığı argümanını kanıtlamaya çabalayan içeriklere geniş düzeyde yer verilmiştir. Örneğin, ‘2 Mayıs Odessa Trajedisi: Katliamın Korkunç Görüntüleri’ (09.05.22) başlıklı haberin spotunda sekiz yıl önce Odessa’daki Sendikalar Meclisi’nde onlarca insanın öldürüldüğü ve diri yakıldığı bilgisine yer verilmiştir. Euromay’dan destekçileri, Ukrayna makamlarının politikalarına katılmayanların Kulikovo Meydanı’ndaki bir aktivist kampına saldırdığı, aktivistlerin Sendikalar Evine sığındığı, ancak kapıların barikatlanmasıyla kaçamayıp yangında toplam 42 kişinin öldüğü aktarılmıştır. Euromay hareketinin destekçileri, holiganlar, haydutlar kelimeleriyle nitelendirilirken, Ukrayna içindeki Rus sempatisanları ise masum ve mağdur olarak tanımlanmıştır. Bu iddiaları destekleyen herhangi bir haber kaynağına yer verilmezken, Ukrayna hükümetinin destekçilerinin acımasız, saldırgan, ahlaksız eylemleri yapan, onlara karşı düşünenleri öldüren grup olduğu haber söyleminin ana çerçevesini oluşturmuştur.

f-) Güvenilir Tanıklardan, Kaynaklardan veya Uzmanlardan Alıntı Yapmak;

Sputnik Ajansı haberlerinde tek yönlü bir kaynak kullanımı tercih etmiş ve bu çerçevede genellikle kaynak olarak çoğunlukla Rus tarafından Cumhurbaşkanının, Savunma Bakanlığının, Dışişleri Bakanlığının, istihbarat teşkilatının ve diğer devlet kurumlarının açıklamalarını kullanmıştır. Bu tercihin arka planında ise üretilmek istenen ‘meşru’ söylemsel çerçeveyi, yasal temsilcilikler üzerinden oluşturma stratejisi bulunmaktadır. Siviller arasından seçilen diğer haber kaynakları ise; sadece Ukrayna’yı suçlayıp Rusya’yı destekleyen, Batıyı ve NATO’yu olumsuz değerlendiren insanlara yer verilerek oluşturulmuştur. Bu kaynaklar Rusya’nın Ukrayna’ya karşı üretmek istediği meşru müdahale söylemini pekiştiren, halk arasından seçilen kişilerce yapılan açıklamalarla desteklenmiştir. Bu bağlamda haber metnine uygun kaynak seçimleri yapılırken, haber söylemleri Rus saldırganlığını meşrulaştıran bir çerçeveye yerleştirilmiştir.

Rusya Devlet Başkanı Putin’in 2014 darbesinden sonra iktidara gelen Ukrayna makamları tarafından işlenen insan hakları ihlallerini, hukuka aykırı cinayetleri ve savaş suçları davaları hakkındaki açıklamaları Sputnik tarafından yoğun olarak kullanılmıştır. Ukrayna’nın doğusundaki Ruslara ve Rusça konuşanlara Naziler tarafından sürekli kısıtlamalar olduğuna ilişkin bilgilerde, Rusya Dışişleri Bakanlığı açıklamalarıyla verilerek, Rus resmi kaynakları arasında kısmi ve dengeli bir dağılım yapılmak istenmiştir. Putin, Donetsk ve Lugansk Halk Cumhuriyetlerini korumaya yönelik özel bir operasyonun başında, hedefinin Ukrayna’yı Nazilerden, onların destekçilerinden ve ideolojilerinden kurtarmak olduğunu dile getirmiştir. Yapılan haberlerin hepsi bu çerçeve içine yerleştirilmiş ve haber söylemlerinde haber kaynaklarının açıklamalarını doğrulayan ya da destekleyen anlatılar inşa edilmek istenmiştir.

Rusya’nın Savunma Bakanlığı’nın kaynak olarak kullanıldığı haberlerde korkutucu, yargılayıcı, suçlayıcı, aşağılayıcı ve tehdit içeren ifadeler yer verildiği görülmüştür. ‘Ukraynalı Milliyetçiler, Grad’dan Starobelsk’teki Yerleşim Alanlarına Ateş Açtı’ (26.02.22) haberinde olay sonucunda kentte yangın çıktığı,

konutların yıkıldığı ve sivil halk arasında kayıplar olduğu aktarılmıştır. Böylece Ukrayna askerlerinin sivil halka ateş açan ve öldüren kişiler olduğu düşüncesi taraflı kaynak kullanımıyla sağlanmıştır. Olayın zararları sıralanarak, oluşturduğu olumsuz imajın güçlendirilmesi sağlanmıştır. ‘Ukrayna, Rusya’yı Savaş Suçları ile Suçlamak İçin Odessa Bölgesinde Yeni Bir Provokasyon Hazırlıyor (19.04.22); ‘Ukraynalı Milliyetçiler, Kharkov’daki Deneysel Bir Nükleer Tesiste Bir Reaktör Mayınladılar’ (06.03.22)’ başlıklı haberler ise Ukrayna ordusunu yalanlar üretmekle suçlarken, kaynağın aktarımları sayesinde Rus tarafının tutumu meşrulaştırılmak istenmiştir. Haberlerde Ukrayna Güvenlik Servisi ve Azov taburu militanlarının reaktörü havaya uçurmayı ve füze saldırısı için Rus ordusunu suçlamayı planladığı iddia edilirken; Rus askerlerini Odessa bölgesindeki sivilleri kitle imha etmekle suçlamak için sıradaki bir korkunç provokasyon hazırlığı içinde oldukları da dile getirilmiştir. Bu bağlam, haber metninde Rus ordusunu yalanla, provokasyonla savaşan, hakikat için mücadele eden güç olarak konumlandırılmış ve Rus müdahalesinin meşruluğunu güçlendirmek için kullanılmıştır. ‘Rusya Savunma Bakanlığı, Zelenskiy’nin 2.500-3.000 Ukraynalı Zaiat Tahminini Yalan Olarak Reddedti’ (16.04.22) başlıklı haberde kayıpların toplam 23.367 kişi olduğu anlatılmıştır. Bu ve benzeri haberlerin çoğunda Ukrayna genel olarak yalan, provokasyon kelimeleri ile ilişkilendirilmektedir. ‘Mariupol’un mahzenlerinde gamalı haçlı işkence görmüş sivillerin cesetleri bulundu’ haberinde sivillerin cesetlerinde insanlık dışı işkence izleri bulunduğu, vücutları neo-Nazi sembolleri ve gamalı haçlarla oyulduğu bazı görsellerle birlikte verilmiştir ve kaynak olarak Savunma Bakanlığı gösterildiği için okuyucuların güvenini kazanabilmektedir, sorgulamadan, şüphelenmeden kabul edilebilir bir düzeye çıkarmaktadır. Savunma Bakanlığı Ukrayna’nın nükleer silah geliştirme tehdidi konusunda uyarı yapmıştır. Bu ülke sakinlerinde korku, öfke, saldırı ihtimaline karşı direniş hissini geliştirmekte ve haber söyleminde üretilmek istenen ‘Onların’ kötü imajını pekiştirmektedir.

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov’u kaynak gösteren haberler genellikle hukuk bazındadır. Lavrov kendi makamını kullanarak Batı ülkelerinin haksız olduğunu, Ukrayna’nın Amerika’nın sözünden çıkamadığını anlatan cümleleri ve söylemleri yoğun olarak aktarmayı tercih etmiştir. ‘Lavrov’un Ukrayna’daki Duruma Bir Çözüm Bulunacağından Şüphesi Yok, Rusya’nın Talepleri Asgari Düzeyde’ (03.03.22) başlıklı haberde Rusya ile Ukrayna arasındaki müzakereden bahsedilmiştir. Haberde Lavrov Kiev’in müzakerede bağımsız hareket etmediğini, müzakereyi ertelediğini söyleyerek ‘Elbette Washington’dan talimat alıyorlar, buna hiç şüphe yok. Bu ülke kesinlikle bağımsız değil’ demesi, karşıt açıklamalara yer verilmeden tek boyutlu bir şekilde sunulmuştur. Bu ifadelerin bakan tarafından söylenmesi Ukrayna’nın yanlış yolda gittiği, güçsüz, bağımlı, Batının hükmünde olduğu fikrini meşrulaştırmaktadır. Haberlerde ‘Onları’ kurtarmak gerektiği söylemine sık sık yer verilirken, savaşın bir ‘kurtarma operasyonu’ olarak tanımlanmak istediği de görülmektedir. ‘Lavrov: Batı’nın Rusya’ya Karşı Melez ve ‘Topyekün Savaş’ İlan Ettiğini Söyledi’ (25.03.22) başlıklı haberde, Lavrov Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı müttefiklerinin uluslararası ilişkilerdeki hakimiyetlerini sürdürme arzusunda olduğunu, hedefinin de Rus ekonomisini ve bir bütün olarak Rusya’yı yok etmek, kırmak, boğmak istediğini aktarmıştır. Bu açıklamalar sadece Lavrov’dan alıntılanmış ve karşıt bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ajansın bu tip haberlerde yoğun olarak tercih ettiği tek boyutlu anlamsal kapanma, okuyucuyu da söylemsel ve düşünsel çerçevede Rusya’nın her konuda haklı olduğunu kabul etmeye zorlamaktadır.

Diğer devlet kurumlarını kaynak olarak gösteren haberlere bakılırsa, ‘Rusya İnsani Yardım Merkezi: Ukraynalı Radikaller, Ukrayna Pasaportu Olmayan İnsanlara Baskı Yapıyor’ (06.04.22) başlıklı haberde Ukrayna pasaportu olmayan ülke sakinlerine karşı gerçek ‘etnik temizlik’ yapıldığı iddia edilmiştir. Benzer şekilde ‘Rusya Güvenlik Konseyi Sekreteri, Ukrayna’nın Birkaç Bağımsız Ülkeye Bölünebileceğini Söyledi’ (26.04.22) başlıklı haberde Batı’nın ve Kiev rejiminin izlediği politika, Ukrayna’nın birkaç küçük ülkeye bölünmesine yol açabileceğini düşüncesini haber söyleminde ön plana çıkarmıştır. Haber içeriğinde Ukrayna’da yaşamın zor olduğu, oradaki Rus halkının zorluklar çektiği, milliyetçilerin ülkeni yönettiği, anlamsız eylemler yaptığı anlatılarak, Ukrayna’ya yapılan müdahalenin haklılığı fikri olumlanırken, Ukrayna’nın meşru haklarının görmez gelindiği bir söylemsel çerçeve de oluşturmuştur.

Sputnik; Ukrayna’nın doğusunda yaşayan insanları kaynak göstererek olayların şiddeti tanıklar üzerinden anlatan haber içerikleri üretmeyi tercih etmiştir. ‘Donbass Cumhuriyetleri, Hayatlarını Kurtardığı İçin Rusya’ya Sonsuz Müteşekkirdir’ (25.02.22) haberiyle sakinlerin görüşü aktarılmış, bölgedeki insanların Rusya’nın müdahalesin istediği, durumun çok kötü olduğu ve müdahale sayesinde rahatlama yaşandığı

haber metninde ön plana çıkarılmıştır. Rusya hükümeti de bu haberlerle dış politikasının doğru olduğunu meşrulaştırmak için çalışmış ve Sputnik ve resmi kaynaklardan üretilen söylemler arasında bir paralellik olduğu gözlenmiştir. ‘Mariupol’dan Görgü Tanığı: Azov neo-Naziler Sivilleri Rehin Aldı ve Onları Canlı Kalkan Olarak Kullandı’ (14.04.22); ‘Kiev’in İstihbarat Servisi, DPR Başkanı, Donbass’taki Durumu Yugoslavya’nın NATO Bombalaması İle Karşılaştırılabilir Olarak Nitelendirdi’ (06.03.22) başlıklı haberlerle Ukrayna’daki durumun şiddeti, Rusların müdahale etmesi zorunlu olduğu söylemi pekiştirilmiştir.

Sputnik Haber Ajansının haber üretiminde belirli çerçeveler üzerinden uluslararası düzeydeki kaynakların da Rusya politikasını desteklediği düşüncesi üretilmek istenmiştir. Batının suçlayıcı ifadelerinin yersiz olduğu da ajansın kullanmayı tercih ettiği Rusya yanlısı yerel kaynakların açıklamaları ile çürütülmek istenmiştir. 27.02.22 tarihli ‘Küba Dışişleri Bakanlığı, ABD’nin NATO’yu Genişletme Kararı Öngörülemez Bir Durum Yarattı’ başlıklı haberde Küba Ulusal Meclisi ABD’yi Rusya’nın güvenlik önerilerini ciddiye almaya çağırılmış ve Rusya’nın kendini savunma hakkına sahip olduğu söylemi aktarılmıştır. ‘Alman Milletvekili Alice Weidel, Ukrayna Krizinden NATO’nun Sorumlu Olduğuna ve Tarafsız Bir Statü Garantisi Etmeye Gerekli’ (01.03.22) başlıklı haberde, Ukrayna’nın tarafsız olması Rusya’nın güvenlik endişelerini yatıştırabilir düşüncesiyle birlikte verilmiştir. Bu kaynak aktarımı sayesinde Rusya’nın müdahalesinin meşruluğu sağlanmak istenmiştir. ‘BM’deki Suriye Temsilcisi Bassam Sabbagh: Ukrayna’daki Gerilim, Batı’nın Rusya’ya Karşı Yükümlülüklerini Yerine Getirememesiyle Bağlantılı’ (01.03.22) başlıklı haberde de Rusya ve Ukrayna arasındaki durumun tırmanması, Rusya’ya karşı yükümlülüklerini yerine getirmeyen Batı devletlerinden kaynaklanmış olarak sunulmuştur. Bu durumun onlarca yıldır devam ettiği, Batı medyası, Batı’daki insanların Ukrayna’da olup bitenlerle ilgili gerçekleri öğrenmesinin de engellediği haber söyleminde aktarılmıştır. Bu ve benzeri haberlerdeki kelimeler, çerçeveler, anlatılar ve hikaye örgüleri Rusya’nın saldırısında tamamen haklı olduğu görüşünü meşrulaştırmaktadır. Rusya’nın adaletsizliğe maruz kaldığı, Ukrayna’ya müdahale etmek zorunda olduğu, Batı ülkelerin sorumsuz davrandığı, Rusya’nın ülkesini korumak endişesinde olduğu gibi bir dizi benzer söylem yabancı devlet temsilcilerinin açıklamalarıyla desteklenmiştir. Böylece haberlerdeki söylemler aracılığıyla sivil halk tarafından Ukrayna’ya, Batı ülkelerine öfke, ‘Onları’ haksız, suçlu görme, yargılama söylemleri, kendi politikasına ise destek kazandıracak genel bir söylemsel çerçeve üretilmiştir.

4. Sonuç

Sputnik Haber Ajansının Rusya-Ukrayna savaşı hakkında ürettiği haberlerin savaşı meşrulaştıran söylemlerini analiz eden bu çalışma sonucunda; Sputnik Haber Ajansı’nın Rusya hükümetinin egemen söylemlerini meşrulaştıran bir bakış açısıyla haber üretimi yaptığı ve kamuoyunun düşüncelerini yönlendirme çabası içinde olduğu bulgulanmıştır. Analizlerde ajansın savaşın karşı tarafı olan Ukrayna toplumuna ilişkin bilgileri de dünya kamuoyuna aktarırken, olumsuz imajlar, anlatılar ve söylemler üzerinden sunmayı tercih ettiği görülmüştür. Sputnik, Rus Devlet Başkanı Vladimir Putin’in söylemlerine paralel bir şekilde; Nazizm, soykırım, milliyetçilik, aşırı milliyetçiler, katliamcı gruplar, provokasyon gibi kelimelerle Ukrayna ordusunu haksız, acımasız ve uluslararası terörle ilişkilendirerek kötümser bir söylemsel çerçeve üretmiştir. İncelenen zaman aralığında yayınlanan haberlerde Ukrayna’nın politikasının yanlış olduğundan, doğudaki bölge sakinlerine soykırım yaptığı, ülkenin Naziler tarafından yönetildiği sık sık haber başlıklarında ve haberlerin hikaye örgülerinde ön plana çıkarılmıştır.

Sputnik, Rus Hükümetinin açıklamalarını meşrulaştıran bir söylemsel çerçeve üretebilmek için, haber kaynağı kullanımında tek yönlü bir politika izlemeyi tercih etmiştir. Bu nedenle Rus resmi kaynaklarından yapılan açıklamaları haberlerde ana kaynak olarak kullanmış, alternatif ya da karşıt açıklamalara ise kesinlikle haber metninde ve söylemlerinde yer vermemiştir. Kullanılan alternatif haber kaynakları da ajansın oluşturduğu çerçeve içinde yer alarak Ukrayna’yı suçlayıcı, eleştireci kelimeler üreterek haber söyleminin tek yönlü bir boyutta şekillenmesi sağlanmıştır. Ajans savaşa ilişkin üretmek istediği yanlı söylemi, tarihsel bir geçmiş üzerinden ulusal bir anlatıya dönüştürmek için de yoğun bir çaba harcamıştır. Özellikle haberlerde okuyucuların duygularına hitap eden, tarihe atıfta bulunan kelimeler sık sık kullanılmış ve Ukrayna diye bir devletin olmadığını, bu topraklarda yaşayanların Ruslar olduğu söylemi haber metinlerinde sık sık ön plana çıkarılmıştır. Ajans tarafından savaşa ilişkin kanlı ve kötü görsellerin

kullanımı, trajik olayların detaylıca aktarımı Ukrayna'ya hoşnutsuzluk uyandırırken ve Rus kamuoyu ve Rus yanlısı ayrılıkçılar için ortak bir tarihsel söylemi meşrulaştırmış ve Rus saldırısını meşrulaştıran bir bakış açısını yaygınlaştırmıştır. Buna ek olarak ajans; ürettiği haber söylemlerinde Rus hükümetini adaletsizliğe karşı duran, Ukrayna'yı Nazizm'den ve Batının hegemonyasından kurtaran, doğudaki zor yaşama katlanan insanlara yardım eden kurtarıcı imajı ile sunmayı tercih etmiştir.

Sputnik haber söyleminde biz-onlar karşıtlığını inşa ederken, batı medyasında bir halk kahramanı olarak sunulan Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski üzerinde hareket etmeyi tercih etmiştir. Bu bağlamda, Sputnik'te incelenen haber metinlerinde Zelenski; korkak, kaçan, etkisiz, kışkırtıcı, savaşın sebebi, çılgın, deli gibi olumsuz ifadelerle temsil edilmiştir. Bu ifadeler genellikle Rus diplomatların ya da siyasilerin aktarımlarıyla desteklenmiş ve haber söylemi "resmi" bir doğrulama sürecinden geçirilerek kamuoyuna sunulmuştur.

5. Extended Abstract

In this study, how Sputnik News Agency handled the Russia-Ukraine war, what kind of discourses it produced, and how it tried to legitimize the Russian aggression, which is the main reason for the war, were discussed. Starting from the first days of the war, when there was an intense flow of information, two subsections named "The Situation in Ukraine" and "The Genocide in Donbass" were created on the main page of Sputnik due to these events, and all the news related to the subject were collected in these sections. Refraining from using the words Russian aggression and war, the agency preferred to make a definition compatible with Russian state policy by using the phrases "The Situation in Ukraine" and "The Genocide in Donbass". In order to analyse the Sputnik news, in which this and many other similar discourses and definitions are served, the critical discourse analysis method, which Teun van Dijk built its conceptual framework, was used within the scope of this study. The purpose of the critical discourse analysis method is to reveal the dominant language in the news, the power relationship in the social structure, and the dominant discourses by handling the news text in a holistic way. The news to be analysed in the study was limited to the news published from February 18, one week before the start of the war, until May 28.

As a result of the analysis made within the scope of the study; It has been found that Sputnik News Agency produces news with a perspective that legitimizes the dominant discourse of the Russian government and is to direct the thoughts of the public. In addition, it was seen that Sputnik preferred to present information about the Ukrainian society, which is the opposite side of the war, to the world public opinion, through negative images, narratives, and discourses. The 'they are wrong' discourse about Ukraine produced in the news texts contributed to the formation of anger and negative judgments against Ukraine in the social consciousness of the Russians. In most of the news it published about the process, Sputnik News Agency preferred to present Ukraine as a state with the definitions of enemy, unjust, cruel, Nazism, through discriminatory and judgmental discourses. Parallel to the rhetoric of the Russian state, the discourses highlighting that Ukraine was going on the wrong path, committing genocide against the residents of Russian origin in the region, and that the country was ruled by the Nazis were heavily covered in the news texts. Thus, he preferred to use a dramatizing discursive framework that is emotionally impressive by reminding his readers of the "painful past" in the legitimation process. While he frequently includes discourse, concepts and definitions produced by the storytelling method that legitimizes the Russian historical narrative in his Sputnik news; The President of Russia increased the degree of influence and confidence of the allegations by citing state institutions as sources. Sputnik News Agency, which exhibits a biased attitude in its plots, preferred to use "reliable sources" in its own way, and did not include the claims of the other party and alternative opinions-explanations in the news texts.

Sputnik News Agency exhibited a similar attitude in the use of images related to the war and preferred to use striking visuals suitable for a dramatizing discursive framework. For this reason, many of the news published by the agency frequently included images and photographs for propaganda purposes. When the study is considered within the limitations of the analysis, when viewed within the scope of the six items shown in Dijk's model, it is seen that the news of Sputnik News Agency is one-sided, and discourses are deliberately produced to defame the Ukrainian Government and its army. In addition, on the axis of

baseless rhetorical figures, he preferred to convey the discourses such as that Ukraine is ruled by America and the West, its army is composed of nationalists and neo-Nazis, and it resorts to immoral, inhumane acts in war. Apart from this, he preferred to construct the President of Ukraine, his government, and the army of Ukraine on the axis of Lexical styles of news texts as structures that produce lies, provocation, fraudulent and deceptive in order to make Russia guilty. Especially in the news about Volodimir Zelenski; He described him as a coward, weak, indecisive, the real culprit of the events in Ukraine, the provocateur who wanted the war to continue. It has been stated that Ukraine has a high capacity to produce nuclear weapons and has also circulated the rhetoric of a country that is terrible and poses a real threat to Russia and the world in its news.

Keywords: Russia, Ukraine, War, Discourse, News Discourse, Sputnik News Agency, Legitimation

Kaynakça

- Aksu, Z. (2019). İnsani Müdahalelerde Medyanın Rolü: Libya ve Bahreyn Karşılaştırması. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 489-506.
- Atabek, N. (1995). Savaş Ve Medya: Abo'nin Vietnam Ve Körfez Savaşlarındaki Medya Politikaları. Kurgu Dergisi, 185-201.
- Atawneh, A. M. (2009). The discourse of war in the Middle East. Journal of Pragmatics 41, 263-278.
- Baluyev, D.G., Kaminchenko, D.I. . (2012). Politicheskaya rol' «novykh» SMI v Liviyskom konflikte . Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N.I. Lobachevskogo, № 2 (1), 307–313.
- Belova, N. E. (2015). Osobennosti diskursa informatsionnoy voyny. Privolzhskiy nauchnyy vestnik № 6-3 (46), 75-78.
- Bourdieu, P. (1987). Beginnings. Choses dites. Paris: Minuit.
- Çakar, M. (2003). Savaş ve Medya. P I V O L K A, Savaş Özel Sayısı, 25-27.
- Grushewski, M. (1906). Die Kleinrussen, Russen über Russland, ein Sammelwerk. 616-639.
- Ivanov, S. (2012). Propaganda i informatsionnyye voyny. Dnevnik ASHPI № 28, 49-53.
- Kavoğlu, S. (2020). Meşrulaştırma Aracı Olarak Medya: Rusya'nın Kırım'ı İlhakı Üzerine Bir İnceleme. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 97-116.
- Kocaman, M.T., Gölcü, A. (2021). Türkiye-ABD İlişkilerinde Basının Yeri: Missouri Zırhlısı'nın Türkiye Ziyareti. Akdeniz İletişim Dergisi, 196-214.
- Konopleva, T. (2014). Mediaobrazy organov vlasti (na primere Minyusta Rossii). Gosudarstvennoye upravleniye. Elektronnyy vestnik Vypusk № 43. 153-172.
- Korobov, A.A. & Ryabov, A.A. . (2020). News Agencies as Agents of State Information Policy (Case Study of “TASS” and “Russia Today”). . Bulletin of the volga region Institute of Administration, 20(3), 24-31.
- Kramer, M. (2009). The Myth of a No-NATO-Enlargement Pledge to Russia. The Washington Quarterly, 39-61
- Leont'yeva, L. (2009). Samoregulyatsiya smi kak mekhanizm legitimatsii vlasti . Uchenyye zapiski kazanskogo gosudarstvennogo universiteta, 142.
- Marinovich, A. (2016). Rol' media v sovremennykh vooruzhennykh konfliktakh. Журналист, Социальные Коммуникации, стр. 35-47.
- Matytsina, M. (2019). Critical discourse analysis: theoretical and methodological approaches. Vestnik VolGU. Seriya 2, YAzykoznaniiye, T. 18, № 3, 206-216.
- Ozyumenko, V. (2017). Mediyyny diskurs v situatsii informatsionnoy voyny: ot manipulyatsii — k agressii. Vestnik RUDN. Seriya: LINGVISTIKA, Vol. 21 No 1, 203-220.
- Pugachov, V. (1995). Sredstva massovoy informatsii v sovremennom politicheskom protsesse. Vestnik MGU.
- Sashchenko, A. D. (2012). Metody psikhologicheskogo vozdeystviya SMI na auditoriyu. Izvestiya YUFU, Filologicheskoye nauki, № 2. , 191—196.
- Sergeyeva, A. S. (2009). Kriticheskiy diskurs-analiz kak instrument issledovaniya organizatsionnogo diskursa. Vestnik Sankt-peterburgskogo universiteta, Ser. 12, Vyp. 2, CH. II , 257-265.

Sinel'nikova, L. (2014). Informatsionnaya voyna adinfinitum: ukrainskiy vektor. Politicheskaya lingvistika № 2, 95-101.

Sonevitsky, L. (1964). The Russian Question in RH Lord's Writings. The Annals of Ukrainian Academy of Arts and Sciences in United States, Vol, 10, 65-84.

Taras, A. (2003). Informatsionno-psikhologicheskaya i psikhotronnaya voyna. Minsk: 21-22.

van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. Discourse & Society, Vol. 4, No. 2, , 249-283.

Vernadsky, V. (1988). Ukrainskiy vopros i rossiyskaya obshchestvennost'. Plamy, № 12, 150-156.

Viren G.V., Frolova T.I. M. (2015). Informatsionnyye agentstva. Kak delayutsya novosti: uchebnoye posobiye dlya studentov vuzov? Moskva: "Aspekt Press".

Yermakova, E. (Erişim tarihi: 24.05.2022). Informatsionnaya voyna kak atribut informatsionnogo obshchestva: aktivizatsiya mediafunksii nasiliya nad soznaniyem. URL: <http://www.vipstd.ru/nauteh/index.php/en/--gn12-02/403-a>.

İnternet Kaynakları

Erişim tarihi: 06.06.2022. URL: Россия и ее Sputnik. Агентство "Россия сегодня" отмечает пятилетие - РИА Новости, 09.12.2018 (ria.ru)

Erişim tarihi: 06.06.2022. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/edinburgh-radio-station-sputnik-is-kremlin-stooge-says-mps-j3n6gwxfc>

Erişim tarihi: 06.06.2022. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0290_EN.html

Erişim tarihi: 06.06.2022. Макрон назвал RT и Sputnik "инструментами влияния и пропаганды" | Новости из Германии о Европе | DW | 29.05.2017

Erişim tarihi: 06.06.2022. <https://tass.ru/politika/3664653>

Erişim tarihi: 27.05.22, URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-38971133>

Erişim tarihi: 27.05.22. URL: <https://www.rosbalt.ru/ukraina/2014/04/15/1257178.html>

Erişim tarihi: 27.05.22, URL: https://www.bbc.com/russian/international/2015/01/150127_ukraine_rada_russia_agressor

Erişim tarihi: 27.05.22. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-zatverdiv-strategiyu-voyennoyi-bezpeki-ukrayini-67361>

Erişim tarihi: 29.05.22. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/5183843>

Erişim tarihi: 29.05.22. URL: <https://www.hrw.org/ru/about/about-us>

Erişim tarihi: 29.05.22. URL: <https://www.britannica.com/topic/special-operations-warfare>

Erişim tarihi: 29.05.22. URL: <https://www.rbc.ru/politics/23/02/2022/621573ea9a7947edcd9928f5>

Erişim tarihi: 29.05.22. URL: <https://www.dw.com/ru/rossiya-i-ukraina-kak-oni-okazalis-na-poroge-bolshoj-vojni/a-60223489>

Erişim tarihi: 29.05.22. URL: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-russia-propaganda-idUSKCN1G201H>

Erişim tarihi: 03.08.22. URL: <https://meduza.io/feature/2022/05/21/my-dolzhny-skazat-eto-vsluh-rossiya-fashistskoe-gosudarstvo>

Erişim tarihi: 03.08.22. URL: https://web.archive.org/web/20201118044836/https://philhist.spbu.ru/images/books/Ukrainskiy_vopros.pdf

Erişim tarihi: 03.08.22. URL: <https://theins1.press/history/252084>

Erişim tarihi: 03.08.22. URL: <https://www.rosbalt.ru/ukraina/2014/04/15/1257178.html>

Erişim tarihi: 03.08.22. URL: <https://www.rosbalt.ru/ukraina/2014/04/15/1257178.html>

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı/ Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları %50/%50 şeklindedir.
The authors' contribution rates in the study are %50/%50 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.